

Vedran Žužak
Zadar

GLAGOLJSKA EPIGRAFIKA ZADARSKOG OTOČJA

UDK: 930.271:003.349.12 (497.5 Zadar) (210.7)

Rukopis primljen za tisak 10. 02. 2007.

Izvorni znanstveni članak

Original scientific paper

Recenzenti: Milan Mihaljević i Slavomir Sambunjak

U radu se na jednome mjestu donose i lingvistički obrađuju tekstovi svih poznatih glagoljskih epigrafskih spomenika nastalih na zadarskom otočju. Autor je uspio pronaći i obraditi ukupno 84 takva teksta, a dijakronijski raspon nastanka spomenika je od 15. do 20. stoljeća. U lingvističkoj analizi posebna je pozornost posvećena dijalektološkom aspektu istraživanja jezika tekstova (jezične crte zadarskootočke čakavštine) te specifičnim jezičnim obilježjima svojstvenima ovom tipu jezične komunikacije (epigrafski spomenik kao jezični znak specifične funkcije i strukture). Jezična analiza provedena je na svim jezičnim razinama: grafijskoj, fonološkoj, morfološkoj, tvorbenoj, sintaktičkoj i leksičkoj. U dodatku se donosi kronološki popis spomenika prema vremenu nastanka i katalog svih spomenika s potpunim tekstovima i kratkim opisom fizičkih obilježja i lokacije. U dodatku se također donosi i rječnik u koji su uvrštene sve riječi koje se pojavljuju u bilo kojem od tekstova spomenika, s oznakom izvora (spomenika) i potvrdom iz teksta spomenika.

Ključne riječi: lingvistika, glagoljica, epigrafika, Zadar, otok

UVOD

Epigrafski spomenici vrijedna su premda u znanosti nerijetko zanemarena literarna i kulturnopovijesna vrela. Proučavanje epigrafa bitna je sastavnica kulturne rekonstrukcije određene sredine u određenom vremenu. Velik dio epigrafskih spomenika (svi osim grafita), po svom je postanku prigodne, memorijalne funkcije i izraz su želje da se značajni događaji,

djela i osobe otrgnu zaboravu i ostanu upamćeni za budućnost. Oni nam u kratkom, zgnusnom obliku, na malom prostoru, donose obilje imena, datuma i podataka koji su nužna dopuna ostalim vrstama izvora i svoju primjenu mogu naći u mnogim znanstvenim disciplinama. Epigrafi nam omogućuju izravan uvid u javni, društveni (natpisi) i privatni, intimni (grafiti) život sredine koja nas zanima. S obzirom da nisu vezani strogom tradicijom liturgijske upotrebe, znatno su otvoreniji živom, govorenom jeziku. Njihovo obilježje nepomičnosti u prostoru (koje proizlazi iz prirode medija – kamen, zid) rješava problem lokalizacije, a to je redovito jedan od glavnih problema koji muči filologa koji proučava kakav drugi tekst. Drugo važno obilježje im je to što su često datirani, a to rješava drugi osnovni problem (dataciju). Svojevrsni su prostorno-vremenski putokazi i uneseni na topografsko-kronološke karte mogu nas dovesti do važnih zaključaka. U nedostatku ostalih pisanih izvora epigrafi nam daju posebno dragocjene podatke.

Glagoljsko pismo je zbog svojega istaknutog mjesta u povijesti naše kulture samo po sebi vrijedna i uvijek aktualna tema stručnoga i znanstvenog proučavanja. To svakako vrijedi i za glagoljsku epigrafiku, koja je konstitutivni element glagoljaške duhovne manifestacije. Potrebno je istraživati i proučavati sve manifestacije glagoljaštva i glagoljice, a epigrafika istraživaču pruža specifičnu i dosad vrlo slabo obrađenu građu. Glagoljski epigrafi zadarskog otočja još su jedan dokaz upotrebe glagoljice kao općega komunikacijskog pisma.

Zadarsko je područje u prošlosti bilo izrazito glagoljaško, a više od dvije trećine od ukupnog broja registriranih glagoljaša zadarske nadbiskupije od početka do danas otpada na područje zadarskog otočja.¹ Ovaj podatak pokazuje da je istraživanje glagoljaštva i glagoljske produkcije na zadarskim otocima glavni pravac kojim bi se trebalo krenuti pri proučavanju glagoljaštva na zadarskom području.

Sličan brojčani omjer nam nudi usporedba broja glagoljskih epigrafa pronađenih na području cijele nadbiskupije (115)² s brojem natpisa nastalih na otocima (84). Vidljivo je dakle, da i u epigrafskoj produkciji zadarski otoci igraju iznimno važnu ulogu, što je svakako razlog za bavljenje tom problematikom. Dodatni je razlog to što ta građa nije do sada bila sakupljena zasebno na jednome mjestu niti na bilo koji način obrađena.

Glagoljski epigrafi zadarskog otočja po svemu su sudeći legitiman i zahvalan materijal za lingvističku i kulturnopovijesnu analizu. Epigrafi kao medij iziskuju, međutim, neke metodološke posebnosti, zbog osobitosti njihove funkcije, koja diktira i njihovu osobitu strukturu. Za razliku od duljih tekstova druge namjene koji omogućuju redovno iscrpne lingvističke analize, epigrafski spomenici oskudni su jezikom, opsegom i sadržajem. Nasuprot korpusnom bogatstvu glasova, oblika, leksika, sintakse, sadržaja i ostalih strukturnih razina koje nam pružaju dulji tekstovi, epigrafi nam nude na proučavanje kratke, šture, suhe, često stereotipne i u pravom smislu riječi lapidarne poruke. Zbog kratkoće teksta epigrafskog spomenika, nemamo potreban jezični korpus koji bi nam omogućio precizan uvid u jezične i grafičke oblike tako da je u pristupu epigrafima potrebno ponešto modificirati uobičajeni lingvistički pristup i obratiti pozornost na njihove specifičnosti. Te

¹ Vladislav Cvitanović, Prilog poznavanja kulturna povijesti na zadarskom području (glagoljica), *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, sv. 6-8, Zagreb, 1960., str. 201-234 i sv.10, Zadar, 1963., str. 309-343.

² Nedo Grbin, Glagoljski spomenici na zadarskom području, *Iskoni be slovo* (zbornik), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001. str. 113.

ću metodološke specifičnosti u pristupu epigrafima (koje proizlaze iz specifičnosti građe) navesti na početku poglavlja u kojem obrađujem jezik glagoljskih epigrafa zadarskog otočja.

Prvo poglavlje, „Epigrafski spomenik kao jezični znak“, donosi neka osnovna razmatranja o jeziku epigrafskih spomenika. Drugo je poglavlje „Jezik glagoljskih epigrafa zadarskog otočja“ glavni dio rada - lingvistička i kulturnopovijesna analiza glagoljskih epigrafa nastalih na području zadarskog otočja. Budući da glagoljska epigrafika zadarskog područja, pa ni zadarskog otočja nije do sada objavljena zasebno i na jednome mjestu, bilo je potrebno prethodno sakupiti i katalogizirati glagoljsku epigrafsku građu. To sam napravio na temelju stručne literature koju navodim u Dodatku u sklopu Kataloga. U Dodatku donosim i Rječnik koji sadrži sve riječi (gramatički označene i s etimološkim podacima ako su potrebni) koje se pojavljuju u katalogiziranim glagoljskim epigrafima.

1. EPIGRAFSKI SPOMENIK KAO JEZIČNI ZNAK

Epigrafski spomenik uvijek je sastavni dio nekog drugog materijalnog objekta na kojem se nalazi (obično arhitektonskog objekta). Ta je činjenica u jednom djelu ovih spomenika od velike važnosti jer je izravno povezana s njihovom originalnom funkcijom, a time se odražava u njihovoj jezičnoj strukturi.

Prema nastanku, funkciji i strukturi teksta epigrafske spomenike možemo podijeliti na dvije u bitnom različite skupine – natpise i grafite. Fučić ove dvije kategorije definira na sljedeći način:

U natpise ubrajamo sve one prigodne, memorijalne tekstove koji su uklesani u kamenu, urezani u drvu ili izvajani u metalu ili koji su oslikani na pokretnim slikama ili na zidnim slikama (freskama).

*U grafite ubrajamo sve one zapise koji su sekundarno uparani oštricom ili koji su sekundarno ispisani crvenom kredom, ugljenom ili bojom na nekom predmetu (najčešće na zidu i na zidnoj slici ili na nekom kamenom dijelu arhitekture), a s postankom tog predmeta redovito nemaju nikakve veze.*³

Iz ove definicije možemo vidjeti da je doista riječ o dvjema, po svojoj funkciji, različitim tipovima komunikacije.

S jedne strane su glagoljski natpisi potpuno određeni svojom prigodnošću, svojom memorijalnom funkcijom. Osim što su sastavni dijelovi materijalnih objekata na kojima se nalaze, njihovi su tekstovi u pravilu izravno povezani s nastankom tih objekata. Kao poruke, jezični znakovi, oni se direktno referiraju na objekt na kojem se nalaze i o tom objektu daju određene podatke. Ovisno o tipu objekta na kojem se nalaze, natpisi se mogu dalje klasificirati u određene podskupine. Tako možemo razlikovati (po tipu objekta ili po funkciji) npr.:

- natpise na crkvama i privatnim kućama koji bilježe gradnju/preuređenje objekta (ili kakav drugi važan događaj) i donose godinu gradnje/preuređenja te eventualno podatke o graditeljima, župniku (za crkve), donatorima...;

- nadgrobnice natpise koji obično donose datume smrti i imena pokojnika (ponekad i dodatne podatke);

³ Branko Fučić, *Glagoljski natpisi*, JAZU, Zagreb, 1982., str. 1.

- natpise na posudama za sveta ulja u crkvama;
- itd.

Unutar ovih podskupina tekstovi natpisa su stereotipni, strukturalno identični, imaju istu logičku strukturu, razlikuju se samo u datumima i imenima te eventualnim dodatnim podacima koje donose.

Osnovna je logička struktura natpisa na crkvama i kućama kao jezičnog znaka sljedeća:

TEMPORAL (datum gradnje) - AGENS (graditelj, dobročinitelj) - RIJEK (glagol gradnje) – OBJEKTIV (crkva ili kuća)

Toj logičkoj strukturi odgovara osnovna gramatička (sintaktička) struktura teksta natpisa:

POV (priložna oznaka vremena - datum) – SUBJEKT (graditelj) - PREDIKAT (glagol gradnje) – OBJEKT (crkva ili kuća)

Sintaktička struktura može biti i preoblikovana u skladu s pravilima jezika.

Od ovih logičkih (semantičkih) kategorija ne moraju sve biti i verbalno (gramatički) izražene u tekstu. Neke se vrlo često podrazumijevaju, a to je moguće upravo zbog izravne veze označitelja (teksta natpisa) i označenoga (materijalnog objekta na kojem se natpis nalazi). Temporal je kod natpisa osnovna kategorija i redovno se aktualizira u tekstu kao gramatička (sintaktička) kategorija priložne oznake vremena (datum), agens može biti neizrečen (ne mora biti aktualiziran kao subjekt), rijek se vrlo često podrazumijeva (ne mora se aktualizirati kao predikat), objektiv se također često podrazumijeva (jer se natpis nalazi na njemu pa ga nema potrebe isticati).

Za natpise koji bilježe neku gradnju tako dobivamo iskaze tipa: *1570. Ivan Ivanić izgradi ovu crkvu/1570. ova crkva bi izgrađena Ivanom Ivanićem/1570. ova crkva bi izgrađena/1570. Ivan Ivanić/1570. itd.*

Budući da se brojne osnovne gramatičke kategorije kod ovog tipa jezičnog znaka mogu eliminirati kao komunikacijski zalihosne (i često se eliminiraju), natpisi se odlikuju često agramatičkom strukturom (ne posjeduju osnovne sintaktičke kategorije), ali se odlikuju i vrlo povećanom količinom informacije koju prenose. Relevantne su informacije u ovom slučaju datumi i imena. U usporedbi s drugim tipovima tekstova natpisi sadrže izuzetno visok postotak imena i datuma u odnosu na druge riječi.

Sve navedeno vrijedi i za ostale podvrste natpisa uz modifikacije logičke (semantičke) strukture (kod nadgrobnih npr. temporal je datum smrti/pokopa, agens je pokojnik (i u ovom slučaju redovno dolazi u tekstu (kao subjekt ili neka druga kategorija)), rijek je glagol ležati (pasiv – biti pokopan), objektiv grob – sintaktička je struktura (ako postoji) katkad preoblikovana u pasivni oblik; Dobivamo iskaze tipa – *1657. Tu je pokopan Ivan Ivanić/1657. Ovdje leži Ivan Ivanić/1657. To je grob Ivana Ivanića/1657. Ivan Ivanić, itd.*)

Ove različite tipove gramatičke konkretizacije apstraktne logičke strukture tekstova glagoljskih natpisa u ovisnosti o funkciji natpisa možemo smatrati funkcionalnim stilovima. Tako bi svaka od podvrsta natpisa bila obilježena jednim funkcionalnim stilom. Svim je natpisima ipak zajednička jedna memorijalna funkcija (potreba da ljudi i velika djela ostanu zapamćeni).

Grafiti su za razliku od natpisa po svojem postanku sekundarne tvorevine, odnosno nemaju nikakve izravne veze s postankom objekta na kojem se nalaze. Njihovi se tekstovi

redovno ne referiraju na taj objekt, nego govore o nekim drugim stvarima, s kojima nisu u fizičkoj vezi. Funkcija im nije nužno memorijalna, nije ni prigodna u smislu u kojem je to kod natpisa. Grafiti su slobodne tvorevine, oni se mogu odnositi na sve što se jezikom uopće može izraziti. Funkcija im je slobodan izraz pojedinca, a to je ono što Jakobson naziva poetskom funkcijom jezika.⁴ To se svakako manifestira i na njihovoj strukturi, koja je slobodna i nepredvidiva. Teže ih je ukalupiti u nekakve podskupine i funkcionalne stilove. Iz njih zbog neposrednosti nastanka češće izbijaju dijalektizmi i regionalizmi.⁵

Još je jedan bitan aspekt po kome se natpisi uvelike razlikuju od grafita. Natpisi su obično sastavljeni od strane pismenog čovjeka, glagoljaša (uglavnom popa, ali i svjetovnjaka), dok su za samu izvedbu natpisa u mediju u kojem se rade zaduženi likovni umjetnici, obično klesari, često polupismeni ili nepismeni. Natpisi prilikom prijenosa s predloška na novi medij gube jedno od osnovnih obilježja pisanih tekstova, a to je duktus (anatomija slova) te tako nisu više podložni paleografskoj analizi.⁶ Može ih se sa stajališta vizualnog promatrati jedino kao uspjelija ili manje uspjelja likovna (kiparska) djela. Kod grafita je situacija drugačija. Budući da je kod njih sastavljač teksta ujedno i izvođač, te da zapis urezuje vlastitom rukom, grafiti savršeno reproduciraju duktus (zbog otpora podloge u koju su urezani otkrivaju svaki potez pisarove ruke). Grafiti su, tako, prvorazredno vrelo paleografskog materijala.⁷

Već sam u Uvodu naveo da je jedno od najbitnijih svojstava epigrafa njihova nepomičnost. To obilježje omogućuje nam precizno određivanje mjesta na kojem je epigraf nastao. Međutim, nepomičnost je kod natpisa zbog njihove specifične funkcije također i uvjet funkcioniranja kao znaka jer odvojeni od objekta na kojem se nalaze natpisi gube semantičku vezu između označitelja i označenog. Postaju besmisleni i nefunkcionalni kao znakovi. Grafiti bi naprotiv imali jednako smisla i da su pomični.

2. JEZIK GLAGOLJSKIH EPIGRAFA ZADARSKOG OTOČJA

U Dodatku se nalazi Katalog glagoljskih epigrafa sa zadarskog otočja. Sakupio sam ukupno 84 glagoljska epigrafa koje sam označio nazivom mjesta gdje su nastali i kataloškim brojem (1-84). Katalog je uređen abecedno po nazivu mjesta nastanka. Ako se na istoj lokaciji nalazi veći broj natpisa ili grafita, donosim ih pod istim kataloškim brojem, ali označene malim slovima abecede (a), b), c),...) Spomenici su iz razdoblja od 15. do 20. st. Kronološki popis datiranih spomenika donosim u Dodatku.

Tematski, stilski i funkcionalno moguće je ove glagoljske epigrafe podijeliti u nekoliko podkategorija u skladu s teorijskim načelima izloženim u prethodnom poglavlju.

⁴ Roman Jakobson, *Lingvistika i poetika*, *Lingvistika i poetika*, Nolit, Beograd, 1966., str. 294.

⁵ Branko Fučić, *Glagoljska epigrafika (kulturno historijski vidovi)*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1982., str. 36.

⁶ Branko Fučić, *Glagoljski natpisi*, JAZU, Zagreb, 1982., str. 7.

⁷ Branko Fučić, *Glagoljska epigrafika (kulturno historijski vidovi)*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1982., str. 36.

Tako je moguće razlikovati

- grafite (samo dva spomenika Tkon-68, -69) i
- natpise, a ove pak dalje podijeliti na:
 - o natpise o gradnji/popravku/posvećenju crkve
 - o natpise o gradnji kuće
 - o nadgrobne natpise
 - o natpise na posudicama za sveto ulje
 - o natpise koji navode neke obveze (Luka-16 i Silba-46)

Epigrafe nalazimo na kamenim pločama (koje mogu biti naknadno izvađene iz objekta na kojem su se prvotno nalazile i ugrađene kao spolij u neki novi objekt), zidovima crkvi i privatnih kuća, crkvenim zvonima, krunicama gusterni, kamenicama za ulje, liturgijskim predmetima (posudicama za sv. ulje, procesijalnim križevima), itd. Sastavljali su ih borbeni zaštitnici glagoljice – benediktinci i franjevci trećoređci, ali i obični popovi i fratri, pa i svjetovnjaci.⁸ Iz ovih se spomenika zrcali društvena slika na zadarskim otocima u određenom vremenu, donoseći velik broj imena i prezimena, toponima, funkcija i časti, itd. Epigrafski spomenici izraz su ljudske želje i potrebe da u povijesti ostavi materijalni trag.

Već sam nekoliko puta rekao da lingvistička analiza epigrafskih spomenika, koji u prosjeku sadrže tek nekoliko riječi od kojih su većina datumi i imena, nije moguća na način na koji je to moguće s duljim tekstovima. Epigrafski spomenici zasebno ne ostvaruju dovoljan jezični korpus da bismo raspolagali i makar približno dovoljnim brojem jezičnih činjenica koje bismo kasnije mogli uspoređivati. Zato ja pri ovoj analizi neću svakom spomeniku prići zasebno i redom pa donositi lingvistički opis za svaki spomenik, već ću po redu opisivati jezične činjenice koje smatram relevantnima i značajnima, a koje mogu naći na nekom od spomenika. Na taj ću način dati uobičajeni gramatički opis, redom od fonološke preko morfološke do sintaktičke razine, donoseći jedan za drugim primjere jezičnih činjenica iz svih spomenika gdje ih mogu naći. Kao i kod gramatičkog opisa jednako sam pristupio i pri obradi leksika i izradi rječnika (u Dodatku) pa u njemu navodim abecednim redom sve riječi koje se pojavljuju u spomenicima donoseći jedan za drugim primjere iz spomenika u kojima se pojavljuju i oznaku spomenika iz kojeg je primjer izvučen (u zagradi).

Smatram da je ovaj metodološki pristup obrade jezika glagoljskih zadarskootočkih epigrafa opravdan, koristan i jedini moguć jer pruža točan uvid u važna jezična obilježja svih spomenika, iako spomenicima koji su nastajali u vremenskom intervalu od tri stoljeća pristupa sinkronijski negirajući vremenski jaz. Jezične promjene koje su se dogodile u ta tri stoljeća u organskim idiomima zadarskootočke čakavštine neznatno su se manifestirale u škrtom jeziku glagoljskih epigrafa. Uspoređujući jezična obilježja spomenika iz 15. st. s onima iz 18., nisam primijetio sustavnijih pojava koje bi mi dale do znanja da bi dijakronijski pristup jeziku ovih spomenika dao ikakav rezultat. Na pojedinim spomenicima moguće je pronaći jezične arhaizme i inovacije (npr. pravopisna tradicionalna navika pisanja poluglasa koji se ne izgovaraju (u nekim spomenicima 15. i 16. st.), arhaični oblik genitiva određenog pridjeva – *s(veta)go* Zaglav (15. st.) i Tkon (15., i 16. st.), itd.), ali ne daju mi naslutiti da

⁸ Glagoljski Fučić, *Glagoljski natpisi*, JAZU, Zagreb, 1982., str. 16.

imaju veze s vremenom postanka teksta. Prije će biti da je riječ o knjiškim utjecajima crkvenoslavenskog jezika.

Jezič je svih ovih spomenika u osnovi čakavština zadarskih otoka vremena u kojem su nastali. Tekstovi su većinom razumljivi današnjem govorniku čakavskog narječja.

Bilo bi zanimljivo pronaći dijalektalna obilježja ovih spomenika koji bi nam mogli dati podatke o dijalektalnoj opoziciji sjever-jug (Pašman, Vrgada i Murter – južnočakavski dijalekt; ostali - srednjočakavski), ali je takve primjere na ovako malom uzorku nerealno očekivati. Općenito, na ovakvom uzorku nije realno očekivati nikakve sustave dijalektalne ni kronološke diferencijacije. Za registriranje takve pojave bilo bi potrebno raspolagati znatno većim tekstovima.

Od ukupno 84 epigrafska spomenika koje navodim u katalogu jezičnoj analizi nisam podvrgnuo njih 29, i to ili zato što su izgubljeni pa je tekst nepoznat ili zato što donose samo datum (oznaku godine) ili zato što je tekst nerazumljiv (uglavnom zbog oštećenja).

U korpus spomenika koje sam podvrgnuo analizi uvrstio sam sve spomenike koji kao tekst sadrže makar jednu razgovijetnu riječ. Tih je spomenika ukupno 55. Donosim u cijelosti sve tekstove abecednim redom.

KORPUS:

(Ist-3) –1721., Ivan Smoljan.

(Ist-4) –1740., Don Stipan Smoljan.

(Ist-5) –1742., Don Ivan Smoljan.

(Iž Veli-6) -1609., Don Mihele Letinić.

(Kali-7) -1701., Mate Šuljić bi kapitan.

(Kali-8) -u(lje) s(veto)

- u(lje) k(rizme)

- O(lej) m(aza)

(Kraj-10) -1567., to je grob Šimuna Draganića“ (ili Draganovića).

Kukljica-11) -1666., na 22. zuna, kada braća od Kukljice gradiše crikvu svetoga Pavla dobrim svitom i svojim parohijanom don Petrom Šuljića.

-Bi meštar ki gradi, Matij Senestrin.

(Kukljica-12) -1673., miseca jenara na 11. bi kršćena ova crikva na jime svetoga Pavla i krsti ju Vanjelista, arhibiskup zadarski.

(Kukljica-13, c) –meš

Nazor

burgoš

(Luka-14) -1511., Tomu leži domin Petar sin Grgura Š...la z Omagurac, parohijan crikve svetoga Stipana v Luci i služi rečenu crikvu 20... let. Redovnici, bratjo moja, molite Boga za me.

(Luka-16) -A da daju na(?) (ili za?) godišće (oka) 30(?) 3(?). 1601.

(Luka-17) -Marčina

(Luka-19) -U(lje) S(veto)

U(lje) KR(izme)

U(lje) M(aza)

(Lukoran-20) -1632., Dom Petar Sikirić, parokijan.

(Molat-21) -To je pokojnoga Petrice Štrigalića grob.

(Murter-22) -S(veti) Kiril

S(veti) Jeronim

(Nevidane-24) - Ovde bi dom Ivan Stakšić(?).

(Pašman-27) - Ja Matij Mikulić to učinih da se zna naš grob.

(Sali-29) - To je grob d(om) Martina Murgašića, parohijana salskoga. Let Gospodnjih 1535.

(Sali-31) - To je grob Do(m) Mihovila Flurinovića i njegovih ostalih. Let Božjih 1558.

(Sali-33) -1581, na 1. zenara bi početa fabrika crikve svete Marije Sali na vrime počtovanoga domina Matula Batalića parohijana, Antona Krajine, Antona Račića, Jurja Marinsića⁹, Marijana Brzičića, na slavu Božju i rečene njega Divi Marije, amen.

(Sali-34) -To je grob Luke Jivančića i njegova sina dom Grgura. Let Gospodinovih 1582.

(Sali-35) - Let gospodnjih

Hranoević

(Sali-36) - Vznesena jest sveta Bogorodica nad liki anjel v nebeska cesarstvija.

(Sali-37) - V jime božje i B(lažene) D(ivice) Marije

(Sali-39) - 1614., kada ja dom Juraj Jivačin, parohijan u Sali činih učiniti tu kuću.

(Sali-40) - 1654., 4. oktobra.

(Savar-42) -1672., na 15. jenara. Bi parohijan dom Mate Vladića. Senestrin meštar Lovre.

(Silba-44) - Marko Biluš. Pokoj večni da(j) im, gospodi, i svetlost vična svetlila im.

(Silba-45, a) - U(lje) k(rizme)

(Silba-45, b) - S(veti) e(lei) bol(nih)

S(veti) e(lei) kat(ekumen)

S(veti) e(lei) hr(izme)

(Silba-46) -1660., miseca marča na dni 8., činim ja meštar Franić Lorenc: ki bude stati u ovoj kući da ima dati 4 mise na Luzarij mlade nedilje na godišće.

⁹ N. Grbin donosi *Marinčića* i navodi da su prezimena više puta potvrđena u arhivskoj građi u oblicima kako ih on donosi: Nedo Grbin, Glagoljica u Salima, *Župa Sali*, Sali, 1981., str 67; usp. i Nedo Grbin, Glagoljica na Dugom otoku i otocima Ravi i Zverincu, *Dugi otok* (zbornik), Zadar, 1997., str.251 (isto *Marinčića*).

- (Školjić-50) - 1687., Fra Juraj Krstić, gvardijan.
(Tkon-52) - Gospodin Marko Barbo učini.
(Tkon-53) - Let Gospodnjih 1490. U svetago Kuzmi i Domjana.
(Tkon-54) 1517., aprila na dan 29., priur dom Anton Bogdanić s koludri učini to.
(Tkon-55) - Let Božjih 1523., miseca ijuleja na dan 4. Ja priur svetago Kuzmi i Domjana Falkunić Ivan.
(Tkon-56) - 1531. Totu leži dom Anton Bogdanić, priur svetoga Kuzmi i Domjana s Pašmana.
(Tkon-57) - 1584., kada učini ta grob Rade Dlančića i Jure Dlančića i ostali.
(Tkon-59) - 1612., kada...
(Tkon-61) - 1724., Pop Šimun Calić
(Tkon-63) - 1742., 6 nove(m)bre.
(Tkon-64) - zuna na
(Tkon-67, a) - U(lje) S(veto)
(Tkon-67, b) – M(az)
(Tkon-67, c) – U(lje) K(rizme)
(Tkon-69,a) - 1459., stah u Carigradu i u Betlemu i u Jerusolimu fratar z ...
(Tkon-69, c) - 1743., kada je don Ante Jurić.
(Ugljan-70) - 1579. Grob..... z Ugljana.
(Ugljan-71) - 1735., na 11. otubra. F(rane) M(ilin).
(Vlašići-73) -1485. Pop Ivan Teščić sebi i svojim.
(Vrgada-75) – U(lje) S(veto)
U(lje) K(atekumensko)
(Vrgada-76) - 1706., Don P(etar) P(letikosić) P(arok) na Vrgadi
(Zaglav-78) -Let Gospodnjih 1458., na oktavu Pohojenija Gospoje, kršćenije crkve svetago Mihaela.
(Zaglav-79) -1564., To je grob fratarski.
(Zapuntel-80) -1712., Vo je greb mene don Ivana Smoljana i njegovi(h) redi od Ista.
(Žman-83) - Don Ivan Šegota.
(Žman-84) -1773., na 25. marča mi braća Klarin ov grob...Stipan...

2.1. PISMO (GRAFIJA):

Razmatranje paleografske problematike kod velike većine ovih epigrafa nema smisla jer je riječ o natpisima koji su za studij paleografije irelevantni. Javljaju se i ustavno pismo i kurziv, ustav nešto češće u 15., 16. i 17. st., kurziv u 18. st. Ovo ipak nije pravilo, nego tendencija, a u određenom broju spomenika miješaju se ustavni i kurzivni oblici slova.

Postupak transliteracije (koju nisam proveo ja, nego je donosim na temelju stručne literature) objašnjen je u Dodatku, na početku kataloga.

2.1.1. KRATICE I LIGATURE:

Osnovni su tipovi kraćenja sigla (piše se samo prvo slovo), suspenzija (prva dva slova) te kontrakcija (prvo i zadnje slovo (ili nekoliko prvih i zadnjih)). Skraćenice se obično označuju titlom iznad skraćenog dijela riječi, a title rijetko izostaju.

Skraćuju se najčešće:

- tekstovi na posudicama za sveto ulje - *U(LE) S(VETO)*, *U(LE) K(RIZME)*, *U(LE) M(AZA)*, *O(LEJ) M(AZA)*, *M(AZ)*, *S(VETI) E(LEI) KAT(EKUMEN)*, *S(VETI) E(LEI) BOL(NIH)*, *S(VETI) E(LEI) HR(IZME)*, ... - ova su kraćenja dosljedno provedena (sigle i suspenzije),

- nomina sacra - *B(OG)A*, *B(LAŽENE) D(IVICE) M(ARIE)*

- pridjevi (osobito *svet*) - *S(VET)T(O)GA*, *S(VET)TOGA*, *S(VETA)GO*, *S(VET)TE*, *S(VET)TA*, *G(OSPO)DNIH*, *N(E)B(E)SKA*, *ML(A)DE*, ... - kraćenja provedena nedosljedno (kontrakcije),

- nazivi mjeseci - *ZEN(ARA)*, *OK(TEBRA)*, *MA(RČA)* - suspenzije,

- titule i časti - *D(OM)*, *D(ON)*, *F(RA)*, *G(VARDIJAN)* - sigle, *PA(ROKIJAN)* - kontrakcija,

- imena - *MAT(E)*, *LOVR(E)*, *û(RAJ)*, *ûRA(J)*, *MA(RIE)*, *K(U)Z(MI)*, ... - nedosljedno,

- prezimena - *SIK(I)RIĆ*, *BA(TA)LIĆA*, *K(RSTIĆ)*, ... - nedosljedno.

Kod kraćenja ostalih riječi pisari se nisu držali neke strože pravilnosti. Ima svih vrsta kraćenja, ali su kontrakcije najčešće.

Najčešće su ligature: LT, GD, GO, GR, PO, PR, TV, a najviše ih sadrže Tkon-54, Tkon-55 i Zaglav-78. Javlja se također i nadredno pisanje slova.

2.1.2. INTERPUNKCIJA I NADREDNI ZNAKOVI:

Interpunkcija u ovim glagoljskim epigrafima u pravilu izostaje, kao i u većini glagoljskih spomenika. Iznimka je spomenik Luka-14 u kojem su riječi dosljedno odvojene točkom.

Nadredni znakovi (title) služe za označavanje abrevijatura i brojeva. Većinom se upotrebljavaju dosljedno, ali katkad i izostaju.

2.1.3. GRAFIJSKI SUSTAV (odnos transliteracije i čitanja (transkripcije)):

Grafijski sustav čini ukupno 31 grafem. Od toga se dva grafema (ô i 3) koriste samo za označavanje brojeva, a poluglas (') nema glasovnu vrijednost, već je rezultat crkvenoslavenskih knjiških utjecaja kod pisara (sastavljača), odnosno piše se kao posljedica ortografske tradicije.

Popis fonema i odgovarajućih im grafijskih realizacija:

fonemi: grafemi:		fonemi: grafemi:	
(čitanje) (transliteracija)		(čitanje) (transliteracija)	
a	A	n	N
	Ê	nj	N
b	B	o	O
c	C	p	P
č	Č	r	R
ć	Ć	s	S
d	D	š	Š
e	E	t	T
	Ê	u	U
f	F	v	V
g	G	z	Z
h	H	ž	Ž
i	I		
j	J		' (poluglas)
	I		
û			ô (samo brojevná vrijednost)
Ê			3 (samo brojevná vrijednost)
k	K		
l	L		
lj	L		
m	M		

Kao što vidimo, 28 fonema fonološkog sustava grafijski se realiziraju preko 28 grafema grafijskog sustava. Međutim, grafija nije dosljedna u smislu da jednom fonemu odgovara samo jedan grafem i obratno. Tri fonema (/a/, /e/, i /j/) mogu se realizirati pomoću više grafema, dok dvama parovima fonema (/l/, /lj/) i (/n/, /nj/) odgovara samo jedna grafijska realizacija – *L* i *N* (karakteristično za glagoljicu).

Popis višeznačnih grafema i njihovih glasovnih realizacija:

grafemi: fonemi:

E	e
	je
Ê	a
	e
	ja
	j
I	i
	j

L	l
	lj
N	n
	nj
û	ju
	j

Ukupno je 6 višeznačnih grafema koji u tekstovima mogu predstavljati navedene foneme i glasovne skupove.

2.1.4. ORTOGRAFIJA:

Pravopis je u osnovi fonološki, ali postoje grafijske nedosljednosti koje smo već naveli pa su moguće višeznačnosti i nejasnoće u čitanju. Riječi u pravilu nisu odvojene (iznimka je Luka-14), veliko i malo slovo ne postoje, u abrevijaturama postoje pravilnosti, ali i nedosljednosti.

Jezične promjene unutar riječi redovno se bilježe i u pismu, a u sandhi pozicijama ne.

Pisanje poluglasa iako se ne izgovaraju, stara je pravopisna navika. Ponegdje se pišu dosljedno iza konsonanta u dočetnom položaju (Luka-14, Neviđane-24, Pašman-27, Vlašići-73), a drugdje ih nalazimo sporadično (Sali-36, Tkon-52, 53, 54, 55, 56, 64). Poluglasi su utjecaj crkvenoslavenske knjiškosti i nalazimo ih uglavnom na spomenicima iz 15. i 16. st.

Stara je pravopisna navika i pisanje *E* za riječ *je* (3. l. jed. prezenta glagola biti), a česta je pojava (gotovo redovna u ovim tekstovima).

Grafem *J* redovno izostaje u nekim vokalnim skupinama (*IA*, *IE*). Pisanje protetskog *j*-koje je česta pojava na početku riječi koja počinje sa *i*- ulazi u fonološku, a ne ortografsku problematiku.

2.2. JEZIK:

2.2.1. FONOLOGIJA:

Već je rečeno da su tekstovi koje obrađujemo pisani čakavštinom zadarskog otočja. U ovom odjeljku prikazat ću fonološki sustav, prvo vokalni pa konsonantski, a uz to ću se osvrnuti na neke tipične čakavske i ostale zanimljive fonološke crte. Budući da su tekstovi pisani bez oznaka akcenta, naglasnu ću problematiku biti prisiljen zaobići.

VOKALIZAM:

Sustav je peterovokalni – *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, a na pojedinim spomenicima dolazi i slogotvorno-*r*. Takva je situacija sa slogotvornim-*r* tipična i za današnje dijalektalno stanje zadarskog otočja (ponegdje je zadržano, a ponegdje je dalo dodatni vokal uz *r*).¹⁰

¹⁰ Usp. Božidar Finka, Pogled na dugootočke govore, *Dugi otok* (zbornik), Zadar, 1997., str. 69 i Božidar Finka, O govorima zadarskog otočja, *Zadarsko otočje* (zbornik), Zadar, 1974., str. 119.

Navest ću najvažnije reflekse izgubljenih praslavenskih glasova:

Refleks poluglasa:

dan < dъnъ – vokalizacija poluglasa u jakom položaju (dolazi 2x)

dne < dъne – redukcija poluglasa u slabom položaju (1x)

U pravilu u jakom položaju dolazi *a*, a u slabom se poluglasi gube.

Refleks jata:

a) u korišćenu riječi:

ikavski - *diva*, f. < *děva*

- *divica*, f. < *děvica*

- *misec*, m. < *měsec* (3x)

- *nedilja*, f. < *nedělja*

- *Sikirić* (prezime)

- *Stipan* (ime)

- *svit*, m. < *svět*

- *vičan*, adj. < *věčan*

- *vrime*, n. < *vrěme*

ekavski - *cesarstvije*, n. < *česarstvije*

- *leto*, n. < *lěto*

- *svetlila*, part. < *světlěla*

- *svetlost*, n. < *světlost*

- *večan*, adj. < *věčan*

Refleks jata je u skladu s pravilom Meyera i Jakubinskog, a to je i očekivano s obzirom na pripadnost većine zadarskih otoka srednjočakavskom (ikavsko-ekavskom) dijalektu. Iako Pašman pripada južnočakavskom dijalektu (s ikavskim refleksom jata),¹¹ primjeri kao što su *leto*, n. (*Let Gospodnjih 1490*. (Tkon-53) – G. množ. i *Let Božjih 1523*. (Tkon-55) – G. množ.) pokazuju da se i na Pašmanu provodio navedeni glasovni zakon. Ikavizama je prema očekivanju više.

b) u gramatičkim morfemima:

- *bi* (3. l. jed. aorist) < *bě*

- *ovde*, adj. < *ovdě*

- *svetlila*, part. < *světlěla*.

¹¹ Za više podataka o dijalektalnom stanju na području zadarskog i šibenskog otočja v. Božidar Finka, Pogled na dugootočke govore, *Dugi otok* (zbornik), Zadar, 1997.; Božidar Finka, O govorima zadarskog otočja, *Zadarsko otočje* (zbornik), Zadar, 1974.; Božidar Finka, Pogled na govor Biograda i okolice, *Biogradski zbornik*, Zadar, 1990.; Božidar Finka, Mjesto govora otoka Pašmana među obližnjim govorima, *Pašmanski zbornik*, Zadar, 1987.; Blaž Jurišić, *Rječnik govora otoka Vrgade*, Zagreb, 1966.; Sanja Vulić, Zemljopisni nazivi u nekim govorima na zadarskom otočju, *Zadarska smotra*, god. 47., br. 4-6, Matica hrvatska Zadar, Zadar, 1998.; Ante Šupuk, Osobine šibenskog govora, *Zadarska smotra*, god. 50., br. 1-2, Matica hrvatska, Zadar, 2001.; Josip Lisac, *Hrvatski govori, filolozi, pisci*, Matica Hrvatska, Zagreb, 1999.; Dragica Malić, *Na izvorima hrvatskoga jezika*, Matica hrvatska, Zagreb, 2002., str 170-171.

Primjer *ovde*, adj. (Neviđane - 24) iznenađuje jer Dragica Malić¹² kaže da je ikavski refleks jata u gramatičkim morfemima redovita pojava na čitavom ikavsko-ekavskom prostoru od najstarijih vremena. Posebno je to neobično za otok Pašman, koji je inače u pravilu ikavski. Očekivao bi se lik *ovdi*.

Refleks slogotvornog-*r*:

a) s dodatnim vokalom uz *r* (ar) nisam pronašao primjera;

b) sačuvano slogotvorno-*r*:

- crkva, f. (utjecaj štokavštine ili vjerojatnije crkvenoslavenskog crkva < stsl. crьky)
- Brzičić (prezime)
- Grgur (ime)
- Krstić (prezime)
- krstiti
- kršćen, part.
- kršćenije, n.
- Vrgada, f.

Na primjeru imenice *crkva* vidimo da je uobičajeniji oblik s dodatnim vokalom uz fonem *r* (*crikva* – 10x). Oblik sa sačuvanim slogotvornim-*r* kod ove imenice dolazi samo jednom. Kod ostalih riječi dolazi samo sačuvano slogotvorno-*r*. Danas su na zadarskim otocima mogući različiti refleksi (i čuvanje slogotvornog-*r* i pojava dodatnog vokala).¹³

Pojavu sekundarnoga slogotvornog-*r* nisam pronašao.

Primjere za refleks slogotvornog-*l* nisam pronašao. Također nisam pronašao primjere za čakavski prijelaz praslav. *ę* > *a* iza *č*, *ž*, *j*.

Ostale vokalne pojave:

- dodavanje inicijalnog *i*- (*ijulej*, m.)
- otpadanje inicijalnog *e*- (*Vanjelist*a, m. < Evandelist), *o*- (*vo*, pronom. < ovo (pokazna zamjenica)) i *i*- (*z*, prep. < iz)
- prijelaz skupine *ro* > *re* (*grob*, m. (10x) – *greb*, m. (1x))

KONSONANTIZAM:

Tekstovi sadrže tipičan čakavski konsonantski inventar. Čine ga 23 fonema: *b*, *c*, *č*, *ć*, *d*, *f*, *g*, *h*, *j*, *k*, *l*, *lj*, *m*, *n*, *nj*, *p*, *r*, *s*, *š*, *t*, *v*, *z*, *ž*.

Prema očekivanju izostaju fonemi *đ* (>*j*), i *dž*.

Javlja se fonem *lj* (ne prelazi u *j*).

Fonem *h* se čuva u domaćim i stranim riječima. U slučaju posuđenice *krizma*, f. ((3x) jednom dolazi i oblik sa *h* umjesto *k* (*hrizma*, f.).

¹² Dragica Malić, *Na izvorima hrvatskoga jezika*, Matica hrvatska, Zagreb, 2002., str. 163.

¹³ v. Božidar Finka, Pogled na dugootočke govore, *Dugi otok* (zbornik), Zadar, 1997., str. 69; Božidar Finka, O govovima zadarskog otočja, *Zadarsko otočje* (zbornik), Zadar, 1974., str. 119.

Fonem *j* je u tekstu trostrukog porijekla:

- primarno *j* i protetsko *j* (protetsko se javlja redovno ispred *i*- u inicijalnom položaju (*jime*, n. (2x), *Jivančin*, *Jivančić*),

- *j* < prasl. *d'* (*Pohojenje*, n., *Gospoja*, f.)

- *j* < grč. – lat. palatalnog *g'* (*anjel*, m., *Vanjelist*, m.).

Fonem *ć* u tekstu dolazi:

- kao refleks praslav. *t'*, *kt'*, *gt'*,

- u skupini *šč* < prasl. *st'*, *sk'* (*godišće*, n. (2x), *kršćen*, part., *kršćenije*, n.)

- kao rezultat sekundarne jotacije (*braća*, f. (2x), ali jotacija i izostaje - *bratja*, f. (1x)).

Ostale konsonantske pojave:

- razvoj prijedloga i prefiksa *v b*, *v b-* / *vb-* :

- > *u* (*u*, prep. (6x)),

- > *v* (*v*, prep. (3x), *vznesen*, part.),

- > *va* (vokalizacija poluglasa nije zabilježena).

- čuvanje *-l* na kraju riječi i sloga (jedini primjer (osim imena i pridjeva *bolnih*) - *anjel*, m.),

- disimilacija *r > l* (*Luzarij*, m),

- prijelaz *j* u *z* u primjerima *zenar*, m i *zun*, m (za nazive mjeseci siječnja i lipnja),

- čuvanje suglasničke skupine *čt* (*počtovani*, part.).

2.2.2. MORFOLOGIJA:

Zbog kratkoće tekstova nisam mogao konstruirati potpun morfološki sustav, odnosno donijeti primjere za sve morfološke kategorije, pa ću govoriti samo o onim kategorijama koje mi nude tekstovi.

Vrste riječi podijelit ću na leksičke (imenice, glagoli, pridjevi, participi, prilozi i brojevi) i gramatičke (zamjenice, prijedlozi, veznici i čestice).

LEKSIČKE RIJEČI:

IMENICE:

Imenica je daleko najveći broj u odnosu na sve ostale vrste riječi (217 pojavnica dok je svih ostalih pojavnica ukupno 178).

Dijele se na:

-opće – 143 pojavnice

-vlastite (onomastika) – 74 pojavnice (i različnice).

Imenice su zabilježene u sva tri roda, oba broja (uz primjer ostatka dvojine - 4 *mise* (Silba-46) – NAV dvojine) i gotovo svim padežima. Njihov je uzorak najreprezentativniji od svih vrsta riječi pa u dobroj mjeri imamo uvid u njihov morfološki sustav.

Morfološki sustav je karakterističan za čakavštinu, pojavljuju se sve tri deklinacije (-a, -e, -i), a padežni nastavci su uglavnom očekivani. Detaljan uvid u oblike pojave svake imenice može se dobiti iz rječnika koji se nalazi u Dodatku.

Osobita je vrijednost ovih spomenika kao kulturnopovijesne građe velik broj zapisanih imena i toponima (onomastika) pa ih donosim zasebno u odjeljku o leksiku.

GLAGOLI:

U tekstovima se pojavljuje vrlo malen broj glagola (11 različitih glagola koji se pojavljuju ukupno 35 puta).

Najveća je frekvencija glagola biti (15 pojavnica):

biti – *bi* (Kali-7) – 3. l. jed. aorist

biti – *bi* (Kukljica-12) – 3. l. jed. aorist

biti – *bi* (Nevidane-24) – 3. l. jed. aorist

biti – *bi* (Sali-33) – 3. l. jed. aorist

biti – *bi* (Savar-42) – 3. l. jed. aorist

biti – *bi* (Kukljica-11) – 3. l. jed. aorist

biti – *bude stati* (Silba-46) – 3. l. jed. pf. oblika prezenta

biti – *to je grob* (Kraj-10) – 3. l. jed. prezent

biti – *je pokojnoga Petrice Štrigalića grob* (Molat-21) – 3. l. jed. prezent

biti – *je grob* (Sali-29) – 3. l. jed. prezent

biti – *To je grob* (Sali-31) – 3. l. jed. prezent

biti – *To je grob* (Sali-34) – 3. l. jed. prezent

biti – *kada je don Ante Jurić* (Tkon-69, c) – 3. l. jed. prezent

biti – *To je grob* (Zaglav-79) – 3. l. jed. prezent

biti – *Vznesena jest* (Sali-36) – 3. l. jed. prezent

Glagol *biti* 6 puta dolazi u aoristu, i to u 3. licu množine, a 9 puta dolazi u prezentu (također u 3. l. jed.). U svim primjerima dolazi kao kopula imenskog predikata osim u primjeru 3. l. svršenog oblika prezenta *bude stati* (Silba-46), gdje dolazi kao dio konstrukcije budućeg vremena (futura II.).

Sljedeći je po učestalosti svršeni glagol *učiniti* u značenju napraviti (izgraditi):

učiniti, pf. – *činih učiniti* (Sali-39)

učiniti, pf. – *učini* (Tkon-52) – 3. l. jed. aorist

učiniti, pf. – *učini* (Tkon-54) – 3. l. jed. aorist

učiniti, pf. – *učini* (Tkon-57) – 3. l. jed. aorist

učiniti, pf. – *učinih* (Pašman-27) – 1. l. jed. aorist

Dolazi u aoristu (4x) i u infinitivu (1x).

Glagol *dati* javlja se tri puta i to sva tri u vezi s modalnim konstrukcijama (zahtjev):

dati, pf. – *ima dati* (Silba-46)

dati, pf. – *da(j)* (Silba-44) – 2. l. jed. imperativ

dati, pf. – *da daju na(?) (ili za?) godišće* (Luka-16) – 3. l. množ. prezent

Ostali su glagoli:

činiti, impf. – *činih učiniti* (Sali-39) – 1. l. jed. aorist

činiti, impf. – *činim* (Silba-46) – 1. l. jed. prezent

graditi, impf. – *gradi* (Kukljica-11) – 3. l. jed. prezent

graditi, impf. – *gradiše* (Kukljica-11) – 3. l. množ., aorist

ležati, impf. – *leži* (Luka-14) – 3. l. jed. prezent

ležati, impf. – *leži* (Tkon-56) – 3. l. jed. prezent

imati, impf. – *ima dati* (Silba-46) – 3. l. jed. prezent

krstiti – *krsti* (Kukljica-12) – 3. l. jed. aorist

moliti, impf. – *redovnici bratjo moja molite Boga* (Luka-14) – 2. l. množ. imperativ

služiti, impf. – *služi* (Luka-14) – 3. l. jed. prezent

stati, impf. (stanovati) – *ki bude stati u ovoj kući* (Silba-46)

stati, pf. – *stah* (Tkon-69,a) – 3. l. jed. aorist

Od jednostavnih glagolskih oblika najčešće se javlja prezent (16x), pa aorist (14x), infinitiv (3x) i imperativ (2x). Infinitiv redovno zadržava dočetano –i.

Od složenih oblika javlja se jedino jednom futur II. te dvije modalne konstrukcije građene od čestice da + prezent (*da daju* (Luka-16)) i prezenta modalnog glagola *imati* + infinitiv (*ima dati* (Silba-46)). Perfekta nema zabilježenog.

3. l. se javlja 27 puta, 1. l. dva puta, 2. l. dva puta (imperativ).

Vidljivo je da je glagola malo, puno se puta ponavljaju, dolaze u malom broju oblika i lica. Ni tematski ne obuhvaćaju široko semantičko polje. To su uglavnom glagoli gradnje, davanja, ležanja, te pomoćni i modalni glagoli. Sve to govori o identičnosti funkcije i stereotipnosti strukture teksta većine spomenika.

PRIDJEVI:

Ima ukupno 16 različitih pridjeva koji se pojavljuju u različitim oblicima ukupno 39 puta. Dolaze samo u pozitivu, u određenom obliku i samo u funkciji atributa. Po funkciji su opisni i posvojni.

Javljaju se u sva tri roda i u padežima: N. jed., G. jed., G. množ., A. jed., A. množ., I. jed.

U N. jed.:

Božji, adj. – *v jime Božje* (Sali-37) – n.

fratarski, adj. – *grob fratarski* (Zaglav-79) – m.

k(atekumenski), adj. – *u(lje) k(atekumensko)* (Vrgada-75) – n.

svet, adj. – *sveta Bogorodica* (Sali-36) – f.

- s(vet)**, adj. – *s(veti) Kiril* (Murter-22); *s(veti) Jeronim* (Murter-22) – m.
s(vet), adj. – *u(lje) s(veto)* (Kali-8) – n.
s(vet), adj. – *u(lje) s(veto)* (Luka-19) – n.
s(vet), adj. – *u(lje) s(veto)* (Vrgada-75) – n.
s(vet), adj. – *u(lje) s(veto)* (Tkon-67, a) – n.
s(vet), adj. – *S(veti) e(lei) bol(nih)* (Silba-45, b) – m.; *S(veti) e(lei) kat(ekumen)* (Silba-45, b) – m.; *S(veti) e(lei) hr(izme)* (Silba-45, b) – m.
vičan, adj. – *svitlost vična* (Silba-44) – f.
zadarski, adj. – *Vanjelista arhibiskup zadarski* (Kukljica-12) – m.

U G. jed.:

- b(lažen)**, adj. – *B(lažene) D(ivice) Marije* (Sali-37) – f., G. jed.
mlad, adj. – *mlade nedilje* (Silba-46) – f., G. jed.
salski, adj. – *salskoga* (Sali-29) m., G. jed.
svet, adj. – *crikve Svete Marije* (Sali-33) – f., G. jed.
svet, adj. – *crikve svetoga Stipana* (Luka-14) – m., G. jed.
svet, adj. – *priur svetago Kuzmi i Domjana*. (Tkon-55) – m., G. jed.
svet, adj. – *priur svetoga Kuzmi i Domjana*. (Tkon-56) – m., G. jed.
svet, adj. – *svetoga Pavla* (Kukljica-11) – m., G. jed.
svet, adj. – *svetoga Pavla* (Kukljica-12) – m., G. jed.
svet, adj. – *kršćenije crkve svetoga Mihaela* (Zaglav-78) – m., G. jed.
svet, adj. – *U svetago Kuzmi i Domjana*. (Tkon-53) – m., G. jed.
pokojni, adj. – *pokojnoga* (Molat-21) – m., G. jed.

U G. množ.

- bolan**, adj. – *S(veti) e(lei) bol(nih)* (Silba-45, b) – g. množ.
Božji, adj. – *Let Božjih 1523*. (Tkon-55) – n., g. množ.
Božji, adj. – *Let Božjih 1558*. (Sali-31) – m., g. množ.
Gospodinov, adj. – *Let Gospodinovih 1582*. (Sali-34) n., g. množ.
Gospodnji, adj. – *Let Gospodnjih ...* (Sali-35) – n., g. množ.
Gospodnji, adj. – *Let Gospodnjih 1535*. (Sali-29) – n., g. množ.
Gospodnji, adj. – *Let Gospodnjih 1458*. (Zaglav 78) – n., g. množ.
Gospodnji, adj. – *Let Gospodnjih 1490*. (Tkon-53) – n., g. množ.

U A. jed:

- Božji**, adj. – *na slavu Božju* (Sali-33) – f., A. jed.
vičan, adj. – *pokoj vični* (Silba-44) – m., A. jed.

U A. množ.

- nebeski**, adj. – *v nebeska cesarstvija* (Sali-36) – n., a. množ.

U I. jed.:

dobar, adj. – *dobrim* (Kukljica-11) – m., I. jed.

Najčešće se pojavljuje pridjev *svet*, i to: u N. jed. (9x) i G. jed. (8x). Zatim po frekvenciji pojavljivanja ide posvojni pridjev *Gospodnji*, koji se javlja 4 puta, i to redovito u G. množ. u sklopu datacijske formule (uz posvojne pridjeve *Božji* i *Gospodinov*).

Zanimljiv je primjer arhaičnog oblika G. jed. pridjeva *svet* (*svetago*), koji se javlja 3 puta u spomenicima iz 15. i 16. st.:

svetago Kuzmi i Domjana. (Tkon-53)

svetago Kuzmi i Domjana. (Tkon-55)

svetago Mihaela (Zaglav-78)

Tu pojavu tumačim kao utjecaj crkvenoslavenske tradicije, posebno ako uzmemo u obzir da se javljaju u samostanima gdje se tradicionalno misi crkvenoslavenski (na Čokovcu od 12 st. – benediktinci, a na Zaglavu od sredine 15. st. – franjevci trećoredci).

PARTICIPI:

Relativno je česta upotreba participa (7x).

Particip pasivni ili glagolski pridjev trpni:

kršćen, part. – *kršćena* (Kukljica-12) – f.

počtovani, part. – *počtovanoga domina Matula Batalića parohijana* (Sali-33) – m., G. jed.

rečen, part. – *rečenu crikvu* (Luka-14) – f., A. jed.

rečen, part. – *rečene njega Divi Marije* (Sali-33) – f., G. jed.

vznesen, part. – *vznesena* (Sali-36) – f.

počet, part. – *početa* (Sali-33) – f.

Particip perfekta II. ili glagolski pridjev aktivni:

svitlila, part. – *svitlost vična svitlila im* (Silba-44) – f.

Imenice tvorene od participa preobrazbom:

ostali, m. (pluralia tantum) – *i ostali* (Tkon-57)

ostali, m. – *i njegovih ostalih* (Sali-31) g. množ.

PRILOZI:

Priloga je u tekstovima vrlo malo (8), a nalazimo samo priloge vremena i mjesta.

Prilozi vremena:

kada, adv. (Tkon-59)

kada, adv. (Kukljica-11)

kada, adv. (Sali-39)

kada, adv. (Tkon-57)

kada, adv. (Tkon-69, c).

Prilozi mjesta:

ovde, adv. (Nevidane-24)

tomu, adv. (tu) (Luka-14) - možda je riječ i o besprijedložnom lokativu pokazne zamjenice *taj* ili *to*.

totu, adv. (tu) (Tkon-56).

BROJEVI:

Kao što sam već rekao, zbog specifične funkcije i strukture ovih tekstova, brojeve sadrže gotovo svi spomenici, i to prvenstveno redne brojeve u sklopu datuma (datacijske formule – priložne oznake vremena), a rjeđe glavne kao oznake grobnog mjesta ili nečeg trećeg. Svi su brojevi u tekstovima označeni pomoću brojevnih vrijednosti glagoljičkih grafema, a u većini i nadrednim znakovima – titlama. Prebrojavanje i nabranje brojeva ne bi imalo smisla. Popis datiranih spomenika poredan kronološki po stoljećima nalazi se u Dodatku.

GRAMATIČKE RIJEČI:

ZAMJENICE:

Zastupljene su sve vrste zamjenica osim upitnih i neodređenih. Najviše je pokaznih pa zatim osobnih.

Osobne (lične) zamjenice:

ja, pronom. (Pašman-27) (osobna zamjenica 1. l. jed.)

ja, pronom. (Sali-39) (osobna zamjenica; 1. l. jed.)

ja, pronom. (Silba-46) (osobna zamjenica – 1. l. jed.)

ja, pronom. (Tkon-55) (osobna zamjenica – 1. l. jed.)

ja, pronom. - *mene* (Zapuntel-80) – G. jed. (osobna zamjenica 1. l. jed.)

ja, pronom. - *za me* (Luka-14) – A. jed. (osobna zamjenica 1. l. jed.)

mi, pronom. (Žman-84) (osobna zamjenica – 1. l. množ.)

on, pronom. - *daj im* (Silba-44); - *svitlila im* (Silba-44) – d. množ. (osobna zamjenica; 3. l. množ.)

on, pronom. - *rečene njega Divi Marije* (Sali-33) – m., G. jed. (osobna zamjenica; 3. l. jed.)

ona, pronom. - *ju* (Kukljica-12) – f., A. jed. (osobna zamjenica; 3. l. jed.).

Odnosne (relacijske) zamjenice:

ki, pronom. (Kukljica-11) – m. (odnosna zamjenica - *koji*)

ki, pronom. (Silba-46) – m. (odnosna zamjenica - *kiji*).

Odnosne zamjenice ukazuju na zavisno složene rečenice koje ću obraditi u sklopu sintakse.

Pokazne zamjenice:

ov, pronom. (ovaj) - *ov grob ...* (Žman-84) – m., A. jed. (pokazna zamjenica)

ova, pronom. - *u ovoj kući* (Silba-46) – f., L. jed. (pokazna zamjenica)

ova, pronom. (Kukljica-12) – f. (pokazna zamjenica)
ta, pronom. – *ta grob* (Tkon-57) – m. (pokazna zamjenica)
ta, pronom. – *tu kuću* (Sali-39) – f., A. jed. (pokazna zamjenica)
to, pronom., (Pašman-27) – n. (pokazna zamjenica)
to, pronom. (Molat-21) – n. (pokazna zamjenica)
to, pronom. (Kraj-10) – n. (pokazna zamjenica)
to, pronom. (Sali-31) – n. (pokazna zamjenica)
to, pronom. (Sali-34) – n. (pokazna zamjenica)
to, pronom. (Tkon-54) – n., A. jed. (pokazna zamjenica)
to, pronom. (Zaglav-79) – n. (pokazna zamjenica)
to, pronom., n. (Sali-29) – n. (pokazna zamjenica)
vo, pronom. (Zapuntel-80) (pokazna zamjenica).

Pokazne zamjenice dolaze uglavnom u nadgrobnim natpisima.

Posvojne zamjenice (zamjenički pridjevi):

moj, pronom. – *redovnici bratjo moja* (Luka-14) – f., v. jed. (posvojna zamjenica)

naš, pronom. – *da se zna naš grob* (Pašman-27) – m. A. jed. (posvojna zamjenica)

njegov, pronom. – *njegova sina* (Sali-34) – m., G. jed. (posvojna zamjenica)

njegov, pronom. – *njegovi(h) redi od Ista* (Zapuntel-80) – m., g. množ. (posvojna zamjenica)

njegov, pronom. – *njegovih* (Sali-31) – m., g. množ. (posvojna zamjenica).

Povratna zamjenica:

se, pronom. (Pašman-27) – A. jed. (povratna zamjenica – sebe)

sebe, pronom. – *sebi* (Vlašići-73) – D. jed. (povratna zamjenica).

Povratno-posvojna zamjenica:

svoj, pronom. – *svojim* (Kukljica-11) – m., I. jed. (povratno-posvojna zamjenica)

svoj, pronom. – *svojim* (Vlašići-73) – m., d. množ. (povratno-posvojna zamjenica).

PRIJEDLOZI:

Javljaju se prijedlozi na, nad, od, u, v (u), z (iz), za. Ukupno se pojavljuju 33 puta. Dolaze u prijedložnim sintagmama u sintagmatskoj relaciji pridruživanja.

- na:

na(?) (ili za?), prep. – *na(?) ili za(?) godišće* (Luka-16)

na, prep - *na 11. otubra* (Ugljan-71)

na, prep. - ... *zuna na ...* (Tkon-64)

na, prep. - *aprila na dan 29.* (Tkon-54)

na, prep. – *na 1. zenara* (Sali-33)

na, prep. – *na 11.* (Kukljica-12)

- na**, prep. - *na 15. jenara* (Savar-42)
na, prep. - *na 22. zuna* (Kukljica-11)
na, prep. - *na 25. marča* (Žman-84)
na, prep. - *na dan 4.* (Tkon-55)
na, prep. - *na dni 8.* (Silba-46)
na, prep. - *na godišće* (Silba-46)
na, prep. - *na Luzarij* (Silba-46)
na, prep. - *na oktavu Pohojenija Gospoje* (Zaglav-78)
na, prep. - *na vrime* (Sali-33)
na, prep. - *na jime* (Kukljica-12)
na, prep. - *na slavu Božju* (Sali-33)
na, prep. - *na Vrgadi* (Vrgada-76).

Najfrekventniji je prijedlog *na* (18x). 15x dolazi u sklopu datacijske formule (priložne oznake vremena) s rednim brojem u A. jed. i nazivom mjeseca u G. jed. Dva puta dolazi u drugačijoj sintagmatskoj svezi s imenicom u A. jed., a jednom u mjesnoj sintagmi u L. jed. (priložna oznaka mjesta)

- nad:

nad, prep. - *nad liki* (Sali-36).

Dolazi s I. množ. u mjesnoj sintagmi.

- od:

od, prep. - *braća od Kukljice* (Kukljica-11)

od, prep. - *redi od Ista* (Zapuntel-80).

Dolazi s G. jed. u značenju pripadnosti (možda kalk iz tal. - *de*).

- u:

u, prep. - *u Betlemu* (Tkon-69,a)

u, prep. - *u Jerusolimu* (Tkon-69,a)

u, prep. - *u Carigradu* (Tkon-69,a)

u, prep. - *u ovoj kući* (Silba-46)

u, prep. - *U svetago Kuzmi i Domjana.* (Tkon-53)

u, prep. - *u Sali* (Sali-39).

U mjesnoj sintagmi u L. (5x) i jednom s G. (*U svetago Kuzmi i Domjana.* (Tkon-53))

- v:

v, prep. - *v jime Božje* (Sali-37)

v, prep. - *v nebeska cesarstvija* (Sali-36)

v, prep. (u) - *v Luci* (Luka-14).

Dolazi u spomenicima iz 15. i 16. st. Dva puta s akuzativom i jednom u lokativu (mjesna snitagma).

- z:

z, prep. (iz) - ... *z Ugljana* (Ugljan-70)

z, prep. (iz) – *z Omagurac* (Luka-14).

S genitivom (u mjesnom značenju - porijeklo).

- za:

za, prep. – *za me* (Luka-14).

Dolazi s A. jed.

VEZNICI:

Javljaју se nezavisni veznici *a* (suprotni – 1x) i *i* (sastavni – 17x), te dva puta zavisni veznik *da* (*ki bude stati u ovoj kući da ima dati 4 mise* (Silba-46); *to učinih da se zna naš grob*. (Pašman-27)). To ukazuje na nezavisno složene rečenice (koordinacija, parataksa) kao brojčano izrazito prevladavajuće nad zavisnima (subordinacija, hipotaksa), što je u skladu s funkcijom i strukturom ovih spomenika. Ta je problematika obrađena u sklopu sintakse.

ČESTICE:

Pojavljuje se jedino čestica *da* (1x) koja tvori modalnu konstrukciju zahtjeva – *da + prezent glagola dati* (*da daju na(?)* (*ili za?) godišće* (Luka-16)).

2.2.3. TVORBA RIJEČI:

Tvorenice sam pronašao među imenicama, pridjevima i participima. Ovdje nisam obradio tvorbu riječi stranog porijekla (posuđenica). Podatke o tome moguće je naći u rječniku u sklopu Dodatka.

Tvorba riječi je naslijeđena praslavenska kategorija koja u svojim bitnim odrednicama ostaje ista od najstarijeg do suvremenog stanja.¹⁴ Tako ni tvorba riječi u tekstovima koje analiziram ne odstupa bitno od tvorbe u suvremenom standardnom jeziku. Većina je tvorbenih postupaka još produktivna, dok neki nisu.

U tvorbi imenica i pridjeva najplodniji način je sufiksacija.

IMENICE:

Imenice u ovim tekstovima tvore se sufiksacijom, slaganjem i preobrazbom.

SUFIKSALNA TVORBA:

SUFIKS -in

gospodin, m. < prasl. *gostъpodъ*

SUFIKS -ovnik

redovnik, m. < prasl. *ređъ + -ovnik*

¹⁴ Dragica Malić, *Na izvorima hrvatskoga jezika*, Matica hrvatska, Zagreb, 2002., str. 616.

SUFIKS -ja

braća, f. (singularia tantum)

bratja, f. (singularia tantum)

Gospoja, f.

SUFIKS -ica

d(ivica), f. (v. diva, f.)

SUFIKS -stviije

cesarstviije, n. < stsl. češarǫstvie < lat. caesar (car), prema imenu Caesar, Gaius Iulius

SUFIKS -jenije

kršćenije, n. < stsl. krst + jenije

Pohojenije, n. < pohod + jenije

SUFIKS -išće

godišće, n.

SUFIKS -ost

svitlost, f.

NULTI MORFEM:

m(az), m. < prasl. mazati

SLAGANJE:

Carigrad, m.

Bogorodica, f.

PREOBRAZBA:

Jedna imenica nastala je supstantivizacijom od participa.

ostali, m. (pluralia tantum)

PRIDJEVI:

Svi pridjevi rezultat su sufiksalne tvorbe i svi su tvoreni od imenica osim *blažen*, adj. koji je nastao od pridjeva. Tvorbeno se razlikuju opisni i posvojni pridjevi.

SUFIKSI -(a)n/-en

bolan, adj.

pokojan, adj.

b(lažen), adj.

SUFIKS -ski

fratarski, adj.

k(atekumenski), adj.

nebeski, adj.

salski, adj.

zadarski, adj.

SUFIKS –ji

Božji, adj.

SUFIKS –nji

Gospodnji, adj.

SUFIKS -ov

Gospodinov, adj.

PARTICIPI:

Participi se u ovim tekstovima tvore od glagola na dobro poznate načine jednake onima u suvremenom standardnom jeziku. Tako je tvoreno i 7 participa iz tekstova epigrafa.

U cijelosti može se reći da tvorba riječi ne pokazuje značajnijih dijalektalnih niti dijakronijskih posebnosti.

2.2.4. SINTAKSA:

Zbog specifične funkcije tekstova konstruirani sintaktički sustav prilično je ograničen, stereotipan i siromašan. U tekstovima je moguće pronaći samo manji dio od svih tipova rečenica koje bi se mogle ostvariti u tekstovima zadarskootočke čakavštine toga vremena. U glavnim ću crtama opisati rečenične strukture koje se javljaju u ovim tekstovima, a obratit ću pozornost i na sintaktičke specifičnosti i zanimljivosti koje sam zasvjedočio.

Kao posljedica specifičnosti funkcioniranja epigrafa kao jezičnog znaka (o čemu sam govorio u 1. poglavlju) na spomenicima se javljaju osim gramatički ispravnih rečenica i poruke čija gramatička (sintaktička) struktura ne može biti smatrana potpunom. Te poruke su tekstualno ograničene na jezičnu razinu ispod rečenične, na razinu riječi ili sintagme, odnosno ostvaruju samo jedan ili dva elementa sintaktičke strukture.

U analiziranom korpusu od ukupno 55 spomenika pronašao sam njih 25 koji sadrže takve krnje, nesintaktičke tekstove, i to:

- 10 nadgrobnih natpisa (sadrže samo ime i godinu);
- 5 posuda za sveto ulje (s dvočlanom ili tročlanom atributnom sintagmom);
- 10 ostalih natpisa nepotpune gramatičke strukture.

Ostalih 30 spomenika koji zadovoljavaju uvjete sintaktičke analize bit će opisano ovdje. Među te spomenike svrstao sam i one koji ulaze u klasu tzv. krnjih (bespredikatnih) rečenica, sadrže sve ostale sintaktičke elemente i predikat im je jasan (samo neizrečen). To su spomenici: Ugljan-70, Vlašići-73, Zaglav-78 i Žman-84.

Sintaktička je struktura analiziranih tekstova izrazito jednostavna i reducirana. Prevladavaju jednostavne i nezavisno složene rečenice (17 puta se pojavljuje sastavni veznik i). Ta prevlast paratakse (koordinacije) nad složenijim načinom konstrukcije (hipotaksa – subordinacija) u skladu je s funkcijom ovih spomenika.

Zavisno složene rečenice javljaju se samo u tri spomenika, i to:

- Kukljica-11 – *Bi meštar ki gradi, Matij senestrin.* (po mjestu uvrštavanja atributna, a po sadržaju uvrštavanja odnosna)

- Pašman-27 - *Ja Matij Mikulić to učinih da se zna naš grob.* (adverbná, namjerna)
 - Silba-46 - *1660., miseca marča na dni 8., činim ja meštar Franić Lorenc: ki bude stati u ovoj kući da ima dati 4 mise na Luzarij mlade nedilje na godišće.* (objektna, po sadržaju je mješavina upravnog govora (dvotočka) i izrične rečenice (glagol *činiti* (govoriti, zapovjediti) i veznik *da*).

Rečenična struktura u najvećem je broju slučajeva u tekstovima sljedeća:
 priložna oznaka vremena (datacijska formula) - subjekt - imenski predikat
 npr. *1567., to je grob Šimuna Draganića.* (Kraj-10).

Ponekad izostaje neka od navedenih kategorija, a u razvijenijim strukturama dolazi ponegdje i još koja kategorija (glagolski predikat, objekt, ostale priložne oznake).

U većini spomenika prevladavaju formulaične sheme uz minimalne varijacije, a od sintaktičkih preoblika najzastupljeniji je pasiv.

Sto se tiče sintagmatskih sveza, pojavljuju se sve tri osnovne sintagmatske relacije: sročnost, pridruživanje i rekcija, s time da je rekcija vrlo rijetka, a to je povezano s pojavom da najveći broj rečenica ne sadrži objekt, već samo priložnu oznaku vremena, subjekt i imenski predikat. U cjelini izrazito prevladavaju imenske sintagme nad glagolskima, kao što općenito u morfologiji prevladava imenski sustav nad glagolskim.

Imenske sintagme su u pravilu atributne, i to:

- jedna je sastavnica sintagme pridjev, a druga imenica (pridjev tada obično dolazi prvi i slaže se s imenicom u rodu broju i padežu – sročnost) npr. *dobrim svitom* (Kukljica-11), itd.;

- obje su sastavnice imenice (prva je u bilo kojem padežu koji joj odgovara u strukturi, a druga u genitivu. Svaka od njih može imati i vlastiti pridjevski atribut.) npr. *crikve svetoga Stipana* (Luka-14), itd.

U skladu s time prevladavaju padeži nominativ (subjekt, imenski predikat) i genitiv (atribut u genitivu).

Poseban su sintagmatski kompleks priložne oznake vremena, koje dolaze gotovo u svim tekstovima, i to na identičan način pa ih s pravom možemo zvati datacijska formula:

Let gospodnjih (ili Božjih ili Gospodinovih) - brojčana oznaka godine.

Datacijska formula dolazi na početku ili na kraju teksta.

Pronašao sam nekoliko primjera za sročnost kod koje je postojala mogućnost izbora, i to:

- sročnost s imenicom braća/bratja (koja znači množinu, a morfološki se ponaša kao imenica ž. r. jed.):

- atributnu sročnost ostvaruje u jednini – *Redovnici **bratjo moja*** (Luka-14);

- apozitivnu u množini - ***Redovnici bratjo moja*** (Luka-14);

- ***mi braća Klarin*** (Žman-84);

- predikatnu u množini - ***braća od Kukljice gradiše*** (Kukljica-11);

- ***bratjo moja molite Boga*** (Luka-14);

- predikatna sročnost s više subjekata:

1584., kada učini ta(j) grob Rade Dlančića i Jure Dlančića i ostali. (Tkon-57) – sročnost s prvim subjektom (u jednini).

Zanimljiva je pojava i preuzimanje gotovih sintaktičkih struktura iz liturgijskih knjiga (citati, liturgijske formule), koje nalazimo u tri spomenika - Sali-36, Sali-37 i Silba-44.

Što se tiče reda riječi u rečenici, obično na početku ili na kraju dolazi datacijska formula, a subjekt obično prethodi imenskom predikatu. Postoje i znatnija odstupanja od uobičajene sheme, pa pretpostavljam da su posrijedi stilogeni postupci.

2.2.5. LEKSIK:

Rječnik donosim u Dodatku. Tu su obrađeni svi leksemi (i ostale riječi) koji se nalaze u tekstovima. Također donosim objašnjenje za nepoznate ili manje poznate lekseme, a po potrebi i etimologiju (osobito za posuđenice iz drugih jezika). Rjeđe donosim stilske oznake (za arhaizme). U ovom odjeljku sam zasebno ispisao sve lekseme iz klase osobnih imena. Oni su osobito značajni kao kulturnopovijesna građa. Od velikog su kulturnopovijesnog značenja i leksemi koji označavaju titule časti i zanimanja te nazivi mjeseci pa ih također donosim zasebno nakon onomastike.

ONOMASTIKA:

a) ANTROPONIMI (62 osobna imena):

Barbo, Marko, gospodin - *Gospodin Marko Barbo* (Tkon-52)

Batalić Marko, domin, parohijan - *počtovanoga domina Matula Batalića parohijana* (Sali-33) – G. jed.

Biluš, Marko (Silba-44)

Bogdanić, dom Anton, priur - *priur dom Anton Bogdanić* (Tkon-54)

Bogdanić, dom Anton, priur - *dom Anton Bogdanić, priur svetoga Kuzmi i Domjana s Pašmana*. (Tkon-56)

Brzičić, Marijan - *Marijana Brzičića* (Sali-33) – G. jed.

Calić, Šimun, pop - *Pop Šimun Calić* (Tkon-61)

Dlančić, Rade - *Rade Dlančića* (Tkon-57) – N. jed. (prezime u genitivu)

Dlančić, Jure - *Jure Dlančića* (Tkon-57) – N. jed. (prezime u genitivu)

Domjan, m. - *priur svetoga Kuzmi i Domjana*. (Tkon-55) – G. jed.

Domjan, m. - *priur svetoga Kuzmi i Domjana*. (Tkon-56) – G. jed.

Domjan, m. - *U svetoga Kuzmi i Domjana*. (Tkon-53) – G. jed.

Draganić (ili Draganović), Šimun (Kraj-10) - *Šimuna Draganića* (ili *Draganovića*) – G. jed.

Falkunić, Ivan, priur - *priur svetoga Kuzmi i Domjana Falkunić Ivan*.

Flurinović, don.Mihovil - *do(m) Mihovila Flurinovića* (Sali-31) – G. jed.

Franić, Lorenc, meštar - *meštar Franić Lorenc* (Silba-46)

- Grgur**, dom - *njegova sina dom Grgura* (Sali-34) – G. jed.
Grgur, m. – *Grgura Š...la* (Luka-14) – G. jed.
Hranoević (Sali-35)
Jeronim, m. - *s(veti) Jeronim* (Murter-22)
Jivačin, dom Juraj - *dom Juraj Jivačin parohijan u Sali* (Sali-39)
Jivančić, Luka – *grob Luke Jivančića* (Sali-34) – G. jed.
Jurić, don Ante - *don Ante Jurić* (Tkon-69, c)
Kiril, m. - *s(veti) Kiril* (Murter-22)
Klarin - *braća Klarin* (Žman-84)
Krajina, Anton - *Antona Krajine* – G. jed.
Krstić, fra Juraj, gvardijan - *Fra Juraj Krstić, gvardijan.* (Školjić-50)
Kuzma, m. - *priur svetoga Kuzmi i Domjana.* (Tkon-55) – G. jed.
Kuzma, m. - *priur svetoga Kuzmi i Domjana.* (Tkon-56) – G. jed.
Kuzma, m. - *U svetoga Kuzmi i Domjana.* (Tkon-53) – G. jed.
Letinić, don Mihele (Iž Veli-6)
Lovre, meštar, senestrin - *Senestrin meštar Lovre* (Savar-42)
Marčina (Luka-17)
Marija, Sveta - *crikve Svete Marije* (Sali-33) – G. jed.
Marija, Blažena Divica - *B(lažene) D(ivice) Marije* (Sali-37) – G. jed.
Marija, Diva – *rečene njega Divi Marije* (Sali-33) – G. jed.
Marinsić, Juraj - *Jurja Marinsića* (Sali-33) – G. jed.
Matij, m., meštar, senestrin (Kukljica-11)
Mihael, sveti - *crkve svetoga Mihaela* (Zaglav-78) – G. jed.
Mikulić, Matij (Pašman-27)
M(ilin), F(rane) (Ugljan-71)
Murgašić, d(om) Martin, parohijan - *d(om) Martina Murgašića parohijana salskoga* (Sali-29) – G. jed.
Pavao, m. – *svetoga Pavla* (Kukljica-11) – G. jed.
Pavao, m. - *svetoga Pavla* (Kukljica-12) – G. jed.
Petar, m. – *domin Petar* (Luka-14)
P(letikosić), don Petar, parok - *Don P(etar) P(letikosić) P(arok) na Vrgadi* (Vrgada-76)
Račić, Anton - *Antona Račića* (Sali-33) – G. jed.
Sikirić, dom Petar, parokijan – *dom Petar Sikirić, parokijan* (Lukoran-20)
Smoljan, don Ivan (Ist-5)
Smoljan, don Stipan (Ist-4)
Smoljan, don Ivan - *don Ivana Smoljana* (Zapuntel-80) – G. jed.

Smoljan, Ivan (Ist-3)

Stakšić(?), dom Ivan – *dom Ivan Stakšić(?)* (Neviđane-24)

Stipan, m. - *crikve svetoga Stipana* (Luka-14) – G. jed.

Stipan, m. - ...*Stipan...* (Žman-84)

Šegota, don Ivan - *Don Ivan Šegota* (Žman-83)

Štrigalić, Petrica – *Petrice Štrigalića* – G. jed.

Šuljić, Mate (Kali-7)

Šuljić, don Petar, parohijan (Kukljica-11) – *parohijanom don Petrom Šuljića* – I. jed.
(prezime u g.)

Teščić, Ivan, pop – *Pop Ivan Teščić* (Vlašići-73)

Vanjelista, m., arhibiskup – *Vanjelista arhibiskup zadarski* (Kukljica-12)

Vladić, dom Mate, parohijan – *parohijan dom Mate Vladića* (Savar-42).

Zanimljiva je pojava da se prezimena katkad pojavljuju u genitivu bez obzira na padež imena.

b) TOPONIMI (12 geografskih pojmova):

Betlem, m. - *u Betlemu* (Tkon-69,a) – L. jed.

Carigrad, m. - *u Carigradu* (Tkon-69,a) – L. jed.

Ist, m. - *redi od Ista* (Zapuntel-80) – G. jed.

Jerusolim, m. - *u Jerusolimu* (Tkon-69,a) – L. jed.

Kukljica, f. – *braća od Kukljice* (Kukljica-11) – G. jed.

Luka, f. - *v Luci* (Luka-14) – L. jed.

***Omagurci**, m. (pluralia tantum) – *z Omagurac* (Luka – 14) – g. množ.

Pašman, m. - *s Pašmana* (Tkon-56) – G. jed.

Sali, m. (pluralia tantum) - *crikve Svete Marije Sali*(Sali-33) – n. množ.

Sali, m. (pluralia tantum) - *parohijan u Sali* (Sali-39) – n. množ. (umjesto lokativa)

Ugljan, m. - ... *z Ugljana* (Ugljan-70) – G. jed.

Vrgada, f. - *na Vrgadi* (Vrgada-76).

c) NAZIVI CRKVENIH BLAGDANA:

Luzarij, m. - *na Luzarij* (Silba-46) – A. jed. – Gospa od Luzarija (Gospa Luzarica, Kraljica sv. Krunice – prve nedjelje u listopadu) – ružarij / ruzarij / rožarij / rozarij < tal. rosario < stlat. rosarium = vijenac od ruža

– 2. srpnja

Pohojenje, n. - *na oktavu Pohojenja Gospoje* (Zaglav-78) – G. jed. – blagdan Pohoda Gospoje Elizabeti – 2. srpnja.

TITULE, ČASTI I ZANIMANJA:

arhibiskup, m. (nadbiskup) - *Vanjelista arhibiskup zadarski* (Kukljica-12) - < ARHI (< grč. arkhi / arkhos = vođa) + biskup (< lat. episcopus < grč. episkopos = nadglednik)

dom, m. (indekl.) - *dom Anton Bogdanić, priur svetoga Kuzmi i Domjana s Pašmana*. (Tkon-56) - < port. dom = plemićka titula u Portugalu, identična španjolskom don < lat. dominus

dom, m. - *dom Ivan Stakšić(?)* (Nevidane-24)

dom, m. - *dom Juraj Jivačin parohijan u Sali* (Sali-39)

dom, m. - *dom Petar Sikirić* (Lukoran-20)

dom, m. - *njegova sina dom Grgura* (Sali-34)

dom, m. - *parohijan dom Mate Vladića* (Savar-42)

dom, m. - *priur dom Anton Bogdanić* (Tkon-54)

d(om), m. - *d(om) Martina Murgašića* (Sali-29)

do(m), m. *do(m) Mihovila Flurinovića* (Sali-31)

domin, m. - *domin Petar* (Luka-14) - < lat. dominus (gospodar domusa; domus = kuća)

domin, m. - *počtovanoga domina Matula Batalića parohijana* (Sali-33) - G. jed.

don, m. (indekl.) - *don Ante Jurić* (Tkon-69, c) - titula koja se stavlja pred ime svjetovnog svećenika; < šp. i

mlet. don = titula koje se u zemljama španjolskog jezika stavljala pred ime plemića (gospodin) < lat. dominus

don, m. - *Don Ivan Smoljan* (Ist-5)

don, m. - *Don Ivan Šegota* (Žman-83)

don, m. - *don Ivana Smoljana* (Zapuntel-80)

don, m. - *Don Mihele Letinić* (Iž Veli-6)

don, m. - *Don P(etar) P(letikosić) P(arok) na Vrgadi* (Vrgada-76)

don, m. - *don Petrom Šuljića* (Kukljica-11)

don, m. - *Don Stipan Smoljan* (Ist-4)

fra, m. (indekl.) - *Fra Juraj Krstić, gvardijan*. (Školjić-50) - dodatak pred imenom pripadnika nekih katoličkih crkvenih redova, posebno franjevaca; < tal. frate = brat, fratar

fratar, m. - *fratar z ...* (Tkon-69,a) - redovnik nekog katoličkog reda, obično franjevac; < tal. frate = brat

gospodin, m. (v. Gospod) - *Gospodin Marko Barbo* (Tkon-52) - < prasl. gostüpodü

gvardijan, m. - *Fra Juraj Krstić, gvardijan*. (Školjić-50) - glavnik samostana nekih redova; < tal. guardiano = čuvar, nadglednik

kapitan, m. (Kali-7) - < lat. capitaneus = prvak / caput = vrh, glava - * ovdje se titula odnosi na funkciju u mletačkoj organizaciji teritorijalne obrane

koludar, m. (redovnik, monah) - *s koludri* (Tkon-54) - i. množ. - < kaluđer = pravoslavni redovnik < grč. kalogeros (kalos = častan + geron = starac)

meštar, m. (majstor u svom poslu (obično obrtu)) - *meštar ... Matij senestrin* (Kukljica-11) - < majstor < njem. Meister < lat. magister = učitelj

meštar, m. - *meštar Franić Lorenc* (Silba-46)

meštar, m. - *Senestrin meštar Lovre* (Savar-42)

parohijan, m. (župnik u Dalmaciji - usp. parokijan, parok) - *dom Juraj Jivačin parohijan u Sali* (Sali-39)

parohijan, m. - *domin Petar ... parohijan* (Luka-14)

parohijan, m. - *parohijan dom Mate Vladića* (Savar-42)

parohijan, m. - *d(om) Martina Murgašića, parohijana salskoga* (Sali-29) – G. jed.

parohijan, m. - *parohijanom don Petrom Šuljića* (Kukljica-11) – I. jed.;

parohijan, m. - *počtovanoga domina Matula Batalića parohijana* (Sali-33) – G. jed.

p(arok), m. (župnik u Dalmaciji - usp. parokijan, parohijan) - *Don P(etar) P(letikosić) P(arok) na Vrgadi*(Vrgada-76)

parokijan, m. (župnik u Dalmaciji - usp. parok, parohijan) - *dom Petar Sikirić, parokijan* (Lukoran-20)

pop, m. - *Pop Ivan Tešćić* (Vlašići-73) – svjetovni svećenik - < prasl. popú

pop, m. - *Pop Šimun Calić* (Tkon-61)

redovnik, m. - *redovnici bratjo moja* (Luka-14) – v. množ. - < prasl. ředú + -ovnik

priur, m. - *priur svetago Kuzmi i Domjana Falkunić Ivan* (Tkon-55) -- samostanski starješina nekih katoličkih redova - < lat. prior = prvak

priur, m. - *Anton Bogdanić, priur svetoga Kuzmi i Domjana* (Tkon-56)

priur, m. - *priur dom Anton Bogdanić* (Tkon-54)

senestrin, m. - *Senestrin meštar Lovre* (Savar-42)

senestrin, m. - *Matij senestrin* (Kukljica-11)

Većina je ovih naziva povezana sa svećeničkim pozivom. Pop je najčešća glagoljaška titula. U Dalmaciji umjesto pop često dolazi don, dom ili dum. Za župnika u Dalmaciji dolaze nazivi paroh/ parok i parohijan/ parokijan. Glagoljske natpise osim svjetovnih klerika pišu i redovnici (koludri, fratri).¹⁵

NAZIVI MJESECI:

april, m. (travanj) - *aprila na dan 29.* (Tkon-54) – G. jed.

ijulej, m. (srpanj) - *miseca ijuleja*(Tkon-55) – G. jed.

jenar, m. (januar, siječanj) – *miseca jenara* (Kukljica-12) – G. jed.

jenar, m. - *na 15. jenara* (Savar-42) – G. jed.

marač, m. (ožujak) - *miseca marča na dni 8.* (Silba-46) – G. jed.

marač, m. - *na 25. marča* (Žman-84) – G. jed.

nove(m)bar, m. (studen) - *6 nove(m)bre* (Tkon-63) – G. jed.

oktebar, m. (listopad) – *4. oktobra* (Sali-40) – G. jed.

otubar, m. (listopad) - *na 11. otubra* (Ugljan-71) – G. jed.

zenar, m. (januar, siječanj) – *na 1. zenara* (Sali-33) – G. jed.

¹⁵ Branko Fučić, *Glagoljski natpisi*, JAZU, Zagreb, 1982., str. 16.

zun, m. (juni, lipanj) – ... *zuna na* ... (Tkon-64) – G.jed.

zun, m.– *na 22. zuna* (Kukljica-11) – G. jed.

Sedam je naziva različitih mjeseci. Naziv za mjesec listopad dolazi u dvije varijante. Svi su nazivi preuzeti iz latinskog (možda preko talijanskog ili mletačkog jezika). Svi su dio uobičajene datacijske formule i dolaze samo u G. jed. Kod naziva za mjesec siječanj (*zenar*) i lipanj (*zun*) javlja se zanimljiva i poznata pojava promjene $j > z$.

ZAKLJUČAK

Cilj je ovog rada bio na jednome mjestu donijeti i analizirati glagoljske epigrafske spomenike nastale na području zadarskih otoka. Glavni dio rada čini lingvistička analiza tih spomenika na svim jezičnim razinama, od pisma, preko fonologije, morfologije, tvorbe, leksika, do sintakse, a s uvažavanjem specifičnosti funkcije tih spomenika i njihove specifične strukture.

Jezična analiza ovih glagoljskih epigrafa pokazala je da su pisani zadarskootočkom čakavštinom svoga vremena, ne pretjerano različitom od današnjih čakavskih idioma toga područja. Pokazala je i da se u njima unatoč njihovoj jezičnoj i strukturnoj jednostavnosti i kratkoći nalaze brojni podaci koji istraživaču pružaju uvid u vrijedne kulturnopovijesne činjenice iskoristive na području raznih znanstvenih disciplina.

Tako u tekstovima spomenika koje sam analizirao nalazimo datume gradnji i popravaka crkava i privatnih kuća, posvećenja crkava, imena župnika, redovnika i svjetovnih uglednika kao i malih običnih ljudi, imena umjetnika, majstora i graditelja, nazive zemljopisnih pojmova i još puno toga. Glagoljski epigrafi nam na bliži i neposredniji načini nego mnogi drugi tekstovi pružaju uvid u život glagoljaša na zadarskom otočju od kraja srednjeg vijeka pa do povlačenja glagoljice kao pisma opće upotrebe u 19. st. Ovim radom želio sam naglasiti vrijednost upravo epigrafskog materijala kao prvorazrednih izvora za kulturnu povijest zadarskih otoka.

Epigrafski spomenici lingvističari su tradicionalno nezanimljivo i rubno područje, a zapravo su vrlo interesantan i specifičan tip jezične komunikacije koji će, nadam se, u budućnosti dobiti zasluženu pažnju.

LITERATURA:

Antoš, Antica, *Osnove lingvističke stilistike*, Školska knjiga, Zagreb, 1974.

Cvitanović, Vladislav, Glagoljica na zadarskim otocima, *Zadarsko otočje* (zbornik), Zadar, 1974., str. 143

Cvitanović, Vladislav, Prilog poznavanja kulturna povijesti na zadarskom području (glagoljica), *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, sv. 6-8, Zagreb, 1960., str. 201-234 i sv.10, Zadar, 1963., str. 309-343

Finka, Božidar, Mjesto govora otoka Pašmana među obližnjim govorima, *Pašmanski zbornik*, Zadar, 1987.

Finka, Božidar, O govorima zadarskog otočja, *Zadarsko otočje* (zbornik), Zadar, 1974.

Finka, Božidar, Pogled na dugootočke govore, *Dugi otok* (zbornik), Zadar, 1997.

- Finka, Božidar, Pogled na govor Biograda i okolice, *Biogradski zbornik*, Zadar, 1990.
- Fučić, Branko, *Glagoljska epigrafika (kulturno historijski vidovi)*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1982.
- Fučić, Branko, *Glagoljski natpisi*, JAZU, Zagreb, 1982.
- Gramatika hrvatskoga književnog jezika*, skupina autora, Školska knjiga, Zagreb, 1990.
- Grbin, Nedo, Glagoljica na biogradskom području, *Biogradski zbornik*, Zadar, 1990.
- Grbin, Nedo, Glagoljica na Dugom otoku i otocima Ravi i Zverincu, *Dugi otok* (zbornik)
- Grbin, Nedo, Glagoljica u Luci, *Župa Luka*, Luka, 1981.
- Grbin, Nedo, Glagoljica u Salima, *Župa Sali*, Sali, 1981.,
- Grbin, Nedo, Jurišićeva obrada glagoljskih spomenika otoka Vrgade, *Jurišić* (zbornik), Matica hrvatska-ogranak Zadar, Zadar, 1992.
- Grbin, Nedo, Glagoljski spomenici na zadarskom području, *Iskoni be slovo* (zbornik), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2001.
- Hamm, Josip, *Staroslavenska čitanka*, Školska knjiga, Zagreb, 1960.
- Hamm, Josip, *Staroslavenska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb, 1958.
- Hrvatski enciklopedijski rječnik* (1-12), skupina autora, Novi Liber, Zagreb, 2002., 2004.
- Jakobson, Roman, *Lingvistika i poetika*, Nolit, Beograd, 1966.
- Jurišić, Blaž, *Rječnik govora otoka Vrgade*, Zagreb, 1966.
- Lisac, Josip, *Hrvatski govori, filolozi, pisci*, Matica Hrvatska, Zagreb, 1999.
- Malić, Dragica, *Na izvorima hrvatskoga jezika*, Matica hrvatska, Zagreb, 2002.
- Petrović, Oleg, Natpisi otoka Molata (1479.-1889.), *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 44(2002.), Zagreb-Zadar, 2002., str. 14-15
- Piasevoli, Ankica, *Rječnik govora mjesta Sali*, Ogranak Matice hrvatske Zadar, Zadar, 1993.
- Runje, Petar, *Glagoljica u zadarskoj nadbiskupiji u srednjem vijeku*, Gradska knjižnica, Zadar, 2005.
- Sambunjak, Slavomir, *Libar glagoljaša don Antona od Silbe*, Demetra, Zagreb, 2004.
- Skok, Petar, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* (1-3), JAZU, Zagreb, 1971.-1973.
- Šupuk, Ante, Osobine šibenskog govora, *Zadarska smotra*, god. 50., br. 1-2, Matica hrvatska, Zadar, 2001.
- Šupuk, Ante, *Šibenski glagoljski spomenici*, JAZU, Zagreb, 1957.
- Vulić, Sanja, Zemljopisni nazivi u nekim govorima na zadarskom otočju, *Zadarska smotra*, god. 47., br. 4-6, Matica hrvatska Zadar, Zadar 1998.

DODATAK

KRONOLOŠKI POPIS SPOMENIKA:

15. st.:

- 1450. god. (oko) Tkon - 52
- 1458. god. Zaglav - 78
- 1459. god. Tkon - 69 (a)
- 1485. god. Vlašići (otok Pag) - 73
- 1490. god. Tkon - 53
- 15. st. Neviđane (otok Pašman) - 24
- 15.-16. st. Sali - 35
- 15.-16. st. Tkon - 68

16. st.:

- 1502. god. Vlašići (otok Pag) - 74
- 1511. god. Luka - 14
- 1517. god. (29.6.) Tkon - 54
- 1523. god. (4.7.) Tkon - 55
- 1530. god. Silba - 44
- 1531. god. Tkon - 56
- 1533. god. Sali - 28
- 1535. god. Sali - 29
- 1535. god. Sali - 30
- 1558. god. Sali - 31
- 1563. god. Sali - 32
- 1564. god. Zaglav - 79
- 1567. god. Kraj (otok Pašman) - 10
- 1574. god. Soline (Đugi otok) - 47
- 1579. god. Ugljan - 70
- 1581. god. (1.1.) Sali - 33
- 1582. god. Sali - 34
- 1584. god. Tkon - 57
- 1596. god. Školjić - 49
- 16. st. Molat - 21
- 16. st. Olib - 26
- 16. st. Sali - 36
- 16. st. Sali - 37
- 16. st. Tkon - 58

17. st.:

- 1601. god. Luka - 16
- 1609. god. Iž Veli - 6
- 1612. god. Tkon - 59
- 1614. god. Sali - 39
- 1618. god. Tkon - 60
- 1632. god. Lukoran (otok Ugljan) - 20
- 1654. god. Sali - 40
- 1660. god. (8.3.) Silba - 46
- 1666. god. (22.6.) Kukljica - 11
- 1672. god. (15.1.) Savar - 42
- 1673. god. (11.1.) Kukljica - 12
- 1687. god. Školjić - 50
- 1689. god. Školjić - 51
- 1693. god. Sutomišćica - 48
- 17. st. Brbinj - 2
- 17. st. Luka - 15
- 17.-18. st. Kali - 7
- 17.-18. st. Murter - 23
- 17.-18. st. Pašman - 27
- 17.-18. st. Silba - 45
- 17.-18. st. Žman - 83

18. st.:

- 1701. god. Kali - 8
- 1703. god. Kolan - 9
- 1706. god. Vrgada - 76
- 1712. god. Zapuntel (otok Molat) - 80
- 1720. god. (oko) Neviđane (otok Pašman) - 25
- 1721. god. Ist - 3
- 1724. god. Tkon - 61
- 1729. god. (Božava - 1)
- 1735. god. (11.10.)Ugljan - 71
- 1740. god. (Ist - 4)
- 1740. god. Tkon - 62
- 1742. god. (Ist - 5)
- 1742. god. (6.11.) Tkon - 63

1743. god. Tkon – 69 (d)
1744. god. (19.6.) Tkon - 64
1747. god. Sestrunj - 43
1757. god. Sali - 41
1758. god. Luka - 18
1760. god. Tkon – 65 (b)
1770. god. Tkon – 65 (a)
1773. god. Žman - 84
1780 god. (oko) Murter - 22
18. st. Kukljica - 13
18. st. Luka - 17
18. st. Luka - 19
18. st. Tkon - 67
18. st. Ždrelac - 81

20. st.:

1969. god. Veli Rat – 72

NISU DATIRANI:

- Sali - 38
Tkon - 66
Vrgada - 75
Zaglav - 77
Ždrelac - 82

KATALOG GLAGOLJSKIH EPIGRAFA SA ZADARSKIH OTOKA:

(Popis, opis (s osnovnim podacima – lokacija, stanje, dimenzije, pismo) i tekstove spomenika (transliteracija, transkripcija (čitanje)) donosim na temelju stručne literature, a ne vlastitog terenskog istraživanja. Većina popisa (i opisa) preuzeta je iz Fučićeva kataloga *Glagoljski natpisi*,¹⁶ a one spomenike koje navodim iz drugih izvora označio sam u naslovu i podatke o izvoru naveo u fusnotama.

Transliteracijski postupci (prezeti iz navedene literature):

Riječi su rastavljene, sva slova su velika, abrevijature su razriješene.

Uništena mjesta označena su uglatim zagradama [];

abrevijature – okruglim zagradama ();

nesigurna čitanja – znakom upitnika ?.

Jat se transliterira kao Ê, slovo „Ju“ kao û, poluglas kao apostrof (');

¹⁶ Branko Fučić, *Glagoljski natpisi*, JAZU, Zagreb, 1982.

U transkripciji (čitanju) provedena su pravila današnjeg pravopisa (veliko i malo slovo, interpunkcija)).

1. Božava¹⁷

Crkva sv. Nedilje. Natpis na nadvratniku portala. Uklesana je 1729. god.

2. Brbinj

Izgubljeni spomenik. Kapela obitelji Soppe. 17. st.

Glagoljski natpis oslikan na oltarnoj slici s likovima sv. Blaža i sv. Jurja. Natpis je vidio Jelić godine 1904. Slika je nestala u 2. svjetskom ratu.

3. Ist

Crkva sv. Nikole. 1721. godina. Natpis na bazi stipesa južnog bočnog oltara Gospe Lurdske. Bijeli vapnenac. Duljina natpisa 76 cm, visina slova 4 cm.

ČôIA IVAN SMOLÊN

-1721, Ivan Smoljan.

Dekoratивно stilizirana slova udvostručenih okomitih crta, preuzeta iz inicijala tiskanih liturgijskih knjiga.

Datum izrade oltara i ime donatora.

4. Ist

Crkva sv. Nikole. 1740. godina. Natpis na bazi stipesa sjevernog bočnog oltara sv. Mihovila i sv. Stjepana. Bijeli vapnenac. Duljina natpisa 108 cm, visina slova 4-5 cm.

ČôK DON STIPAN SMOLÂN

-1740, Don Stipan Smoljan.

Dekoratивно stilizirana slova udvostručenih okomitih crta, preuzeta iz inicijala tiskanih liturgijskih knjiga.

Datum izrade oltara i ime donatora.

5. Ist

Crkva sv. Nikole. 1742. godina. Natpis na bazi stipesa glavnog oltara sv. Nikole. Bijeli vapnenac. Duljina natpisa 10 cm, visina slova 4 cm.

ČôKB DON IVAN SMOLAN

-1742, Don Ivan Smoljan.

Dekoratивно stilizirana slova udvostručenih okomitih crta, preuzeta iz inicijala tiskanih liturgijskih knjiga.

Datum izrade oltara i ime donatora.

6. Iž Veli

Izgubljeni spomenik. 1609. god. Glagoljski natpis na nadvratniku koji je bio ugrađen u dvorišni zid „Vlasanovih dvora“. Poslije 2. svjetskog rata stari nadvratnik je razbijen; Njegove krhotine su završile u betonu nove terase.

¹⁷ Nedo Grbin, *Glagoljica na Dugom otoku i otocima Ravi i Zverincu*, Dugi otok (zbornik), str. 253.

Vapnenac. Oko 120x40x40 cm. Čitanje po precrtu don Rika Finke.

Č•H•Z•D(ON) MIHELE

LETINIĆ

-1609., Don Mihele Letinić.

Kurziv. (Posljednja slova na precrtu nalikuju na ligaturu Š+T.)

7. Kali

Župna crkva sv. Lovre. 1701. god. Nadgrobna ploča. U opločenju tla u crkvi, kraj glavnih vrata. Siv, čvrst vapnenac. 86x173 cm.

ČôA

MAT(E) ŠULIĆ

BI KAPITAN

-1701. Mate Šuljić bi kapitan.

Ustavni i kurzivni oblici slova. Sljubljena slova TAN. Slovo K s udvostručenim okomitim crtama.

Ploča je nešto izdignuta nad razinom pločnika u crkvi, pa je u lijevom gornjem uglu četverokružno odsječena, kako bi se slobodno moglo otvarati krilo crkvenih vrata.

8. Kali

Župna crkva sv. Lovre. 17.-18. st. Srebrne posudice za sv. ulje. Natpisi na dvjema, međusobno spojenim posudicama.

U S

-u(lje) s(veto)

U K

-u(lje) k(rizme)

Na trećoj posudici:

O M

-O(lej) m(aza)

Kurziv.

9. Kolan

Stara stambena kuća br. 83. Vlasnik Toma Fumić. 1703. god. Natpis uklesan na nadvratniku na prvom katu zapadnog zida kuće. Kroz vrata na kojima je natpis, izlazilo se nekada na balaturu koja je poslije bila srušena pa su ta vrata pretvorena u prozor. Natpis je sastavljen na talijanskom jeziku latinicom. Glagoljskim pismenima sastavljen je samo datum. Vapnenačka breccia. 133x22cm. Natpisno polje 49x14 cm.

17003 ČôV

D(ON) SIMON ROS

TIC P(IEVAN)O D(E) COLANE

-1703 (arapskim znamenkama i zatim:) 1703 (glagoljicom), don Simon Rostić pievano de Colane.

Natpis bilježi gradnju kuće godine 1703. i njezina vlasnika ili utemeljitelja, don Šimu Rostića, župnika u Kolanu. Ovaj natpis osvjetljuje proces povlačenja glagoljice, ali istodobno odaje razinu pismenosti seoskog glagoljaša na stranom jeziku i ortografiji, i njegovo nesnalazjenje u dekadskom sustavu arapskih brojki.

10. Kraj (otok Pašman)

Samostanska crkva sv. Jeronima (franjevci). 1567. godina. Dio nadgrobne ploče. Stara nadgrobna ploča bila je klesarski prirezana pa je ovaj njezin dio bio upotrijebljen za opločenje crkvenog poda. Ulomak se nalazi u podu, uza zid, uz lijevi ugao drugog lijevog (sjevernog) bočnog oltara. Možda se dio ploče i natpisa proteže i ispod oltara. Bijeli vapnenac. 56x38 cm.

·Č·F·M·Ž [...]

ŠIMUNA DRAG(A)N[...]

Natpis je vjerojatno glasio: „1567., to je grob Šimuna Draganića“ (ili Draganovića).

Kurziv. Ligatura MU.

11. Kukljica

Župna crkva Obraćenja sv. Pavla. 22. 6. 1666. Natpis na nadvratniku portala na crkvenom pročelju. Bijeli vapnenac. Nadvratnik 188x17,5 cm. Natpisno polje 159x12 cm.

Č H M E N A I B Z U N A K A D A B R A Č A O D K U K L J I C E G R A D I Š E C R I K V U

S(V)E(T(O)GA PAVLA DOBRIM SVITOM I SVOJ(I)M PAROHIEŃOM DON PETROM ŠULIČA

-1666., na 22. zuna, kada braća od Kukljice gradiše crikvu svetoga Pavla dobrim svitom i svojim parohijanom don Petrom Šuljića.

Nad glagoljskim slovima datuma Č H M E uklesan je datum i arapskim znamenama 1666.

Usred ovog natpisa je ovalni medaljon s imenom majstora koji je crkvu gradio:

BI MEŠTAR

KI GRADI MA

TII SENESTRIN

-Bi meštar ki gradi, Matij Senestrin.

Kurziv. Ligatura VL, TR.

12. Kukljica

Župna crkva Obraćenja sv. Pavla. 11. 1. 1673. Natpis na ploči, uzidanoj u sjev. zid svetišta. Bijeli vapnenac. Ploča 67x35 cm. Natpisno polje 41x22,5 cm.

Č H N V M I S E C A Ê E N A

R A N A A Ĩ B I K R Š Ć E N A

O V A C R I K V A N A J I M E S (V E) T O G A P A

V L A I K R S T I Ń V A N J E L I S T A

A R H I B I S K U P Z A D A R S K I

-1673., miseca jenara na 11. bi kršćena ova crikva na jime svetoga Pavla i krsti ju Vanjelista, arhibiskup zadarski.

Kurziv. Ê (rogato e, jat) u funkciji J.

13. Kukljica

Glagoljski i latinički natpisi. 18. st. Na starim nadgrobnim pločama i njihovim ulomcima, upotrijebljenima za novo opločenje ograđenog prostora oko crkve, nekada groblja.

a) *ČôMD*

SIMS

1765

-1765.

Kurziv.

b) Na ploči pred crkvenim vratima ima nekoliko slova, od kojih je prvo glagoljsko H ili vjerojatnije glagoljsko G, pa u tom slučaju pretpostavljamo numeraciju groba (br. 4).

H (ili *G*)? *V* (latinicom)*MEŠ* *MA* (latinicom)c) *MEŠ* (latinicom)*NAZOR* (latinicom)*BURGOŠ* (latinicom)*O* (glagoljicom)Glagoljsko *O* kao oznaka groba br. 80.d) Glagoljsko *K* kao oznaka groba br. 40.e) Kurzivno glagoljsko *I* kao oznaka groba br. 20.14. Luka¹⁸

Izgubljeni spomenik. Nalazio se u crkvi sv. Stjepana. 1511. god. Natpis na nadgrobnoj ploči koja se nalazila u pločniku pred glavnim oltarom. Prepisao ga je slavist Ivan Berčić 1866. god.

*Č F A Ī · TOMU · LEŽI · DOMIN'**PETAR' · SIN' · GRGURA · Š...LA · Z**OMAGURAC' · PAROHIËN' · CR(I)KVE ·**S(VE)TOGA · STIPANA · VL(U)CI · I · S**LUŽI · REČENU CRIKVU · I... L**ÊT' · REDOVNICI · BRATGO(!) MO**Ê · MOLITE B(OG)A · ZA ME ·*

- 1511., Tomu leži domin Petar sin Grgura Š...la z Omagurac, parohijan crikve svetoga Stipana v Luci i služi rečenu crikvu 20... let. Redovnici, bratjo moja, molite Boga za me.

Berčić navodi da je autor pisao poluglase u obliku izduženog slova *T* na kraju riječi koje završavaju na suglasnik. Ovdje su poluglasi transliterirani kao apostrof ('). Također je autor odvajao riječi točkama (gotovo sve).

Grbin ispravlja Berčićevo neispravno prepisano *bratgo* u *bratio* ili *bratjo*.

¹⁸ Nedo Grbin, *Glagoljica u Luci*, Župa Luka, str. 30-31.

15. Luka¹⁹

Izgubljeni spomenik. Berčić navodi da je vidio u crkvi sv. Stjepana još jedan natpis na nadgrobnoj ploči iz 17. st., ali da ga zbog ružnog pisma i oštećenja nije mogao pročitati.

16. Luka²⁰

Natpis na pragu stare kuće obitelji Marčina. 17. st. (1601. god.) Dimenzije praga 16 x 100 cm.

Po sredini praga uklesan je latinički tekst s većim slovima visine oko 4 cm. Grbin pretpostavlja da su slova MFPD vjerojatno neke kratice, zatim AD 1757 (anno Domini 1757.), te potom još neke kratice koje nije uspio razriješiti.

Glagoljički tekst pisan je na desnom kraju praga manjim slovima visine oko 3 cm. Tekst je pisan u tri reda i nije sasvim jasan. Grbin ga čita:

A DA DAJU NA(?) (ili ZA?)

GODIŠĆE (OKA?) 30(?) 3(?)

Č H A

- A da daju na(?) (ili za?) godišće (oka?) 30(?) 3(?). 1601.

Riječ *oka* u zagradi označava staru mjeru za tekućinu ili žito, a Grbin je pretpostavlja jer mu crtež nakon riječi *godišće* nalikuje na posudu poput te stare mjere. To bi se tumačenje moglo uklopiti u kontekst natpisa. Slova su ustavnih i kurzivnih oblika.

17. Luka²¹

Natpis na zidu stare kuhinje obitelji Marčina. 18. st. Slova se nalaze uklesana na komadu kamene ploče ugrađene kao spolij u zid stare kuhinje. Sada su slova okrenuta naopako. Dimenzije kamene ploče 46 x 51 cm.

MARČ(?)

MARČIN

A

Slova su ustavnih i kurzivnih oblika; visine 5-8 cm.

18. Luka

Kuća Marka Šutrina. 1758. god. Natpis na kamenom bunarskom grlu koji bilježi vrijeme gradnje.

Č ô L 3

- 1758.

Stilizirani kurzivni oblici slova.

¹⁹ Nedo Grbin, *Glagoljica u Luci*, Župa Luka, str. 31.

²⁰ Nedo Grbin, *Glagoljica u Luci*, Župa Luka, str. 32-33.

²¹ Nedo Grbin, *Glagoljica u Luci*, Župa Luka, str. 33-34.

19. Luka²²

Župna crkva. 18. st. Posudice za sveta ulja. Srebrni lim. Glagoljske oznake ugravirane na posudicama.

U(le) S(veto)

U(le) KR(izme)

U(le) M(aza)

Kurziv:

20. Lukoran (otok Ugljan)

Crkva sv. Lovre na groblju (Sveti Lovrijenac). 1632. god. Natpis na profiliranoj bazi preslice za zvona na pročelju crkve. Bijeli vapnenac. Dubina natpisnog polja 220-230 cm.

Natpis je uklesan velikim krupnim slovima tako da su u datumu, unutar glagoljskih slova, interpolirana latinička slova rimskog sustava brojenja.

Č_MH_{DCX}J_XB_{XII} DOM PETAR SIK(I)RIĆ PA(ROKIA)N

-MDCXXXII. 1632. Dom Petar Sikirić, parokijan.

Ustavni i kurzivni, lijepo stilizirani oblici slova,

Na staroj, danas napuštenoj i ruševnoj crkvi natpis bilježi obnovu preslice za zvona god. 1632. pod župnikom P. Sikirićem.

21. Molat²³

Sakristija župne crkve Gospe od Pohojenja. 16. st. Natpis na nadgrobnoj ploči. Smeđi vapnenac. Dimenzije nadgrobne ploče 182 x 75 cm.

TO E POKO

INOGA P

ETRICE Š

TRIGALI

ČA G(RO)B

- To je pokojnoga Petrice Štrigalića grob.

Tekst je urezan uglatom glagoljicom.

22. Murter

Župna crkva sv. Mihovila. Oko god. 1780. Natpisi s imenima sv. Ćirila i sv. Jeronima uklesani su na svicima koje drže u rukama mramorni kipovi tih svetaca. Kipovi se nalaze na stipesu baroknog glavnog oltara, koji su oko god. 1780. izradili majstori Pio i Vincent Dell'Acqua.

Na svitku sv. Ćirila :

S.

KIRIL. (ćirilicom)

²² Grbin navodi da se od navedene tri posudice sačuvala samo jedna (s oznakom *US*), ali s poklopcem od druge posudice (s oznakom *UM*): Nedo Grbin, *Glagoljica u Luci*, Župa Luka, str. 35.

²³ Oleg Petrović, *Natpisi otoka Molata (1479.-1889.)*, Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, 44(2002.), Zagreb-Zadar, 2002., str. 14-15.

Na svitku sv. Jeronima:

S.

IERO

NIM (glagoljicom)

Ustavno pismo kasnog razdoblja, prema uzoru tipografskih glagoljskih manjih inicijalnih slova. Ovaj sastav odražava uvjerenje, uvriježeno do kraja 18. st., da je sv. Jeronim autor glagoljskog pisma, a sv. Ćiril autor ćirilskog pisma.

23. Murter

Izgubljeni spomenik. L. Jelić (Fontes) bilježi prema podatku murterskog župnika Nikole Plančića da se u Murteru nalazio glagoljski natpis iz 17.-18. stoljeća, nepoznata sadržaja, uklesan u prozor na ruševnoj kući Bartola Vodopije.

Navodno je (prema vlasniku) natpis poslije 2. svjetskog rata skinut i odnesen u muzej u Šibenik no prema obavijesti uprave Muzeja godine 1970. tog natpisa u šibenskom muzeju nema.

Ante Šupuk²⁴, međutim, navodi da je Jelićeva informacija netočna jer da su taj prozorski prag njegovi učenici 1954. god. prenijeli u lapidarij gradskog muzeja u Šibeniku, ali da nosi latinski natpis i najvjerojatnije je s Sustipanca.

24. Neviđane (otok Pašman)

Crkva sv. Mihovila na groblju. 15. st. Nadgrobna ploča s likom redovnika – benediktinca u reljefu i s glagoljskim natpisom na gornjem rubu ploče. Bijeli vapnenac. Natpisno polje 68 x 20 cm.

OV'DE BI DOM' IVAN' S[TA?]K' ŠIĆ'

- **Ovde bi dom Ivan Stakšić (?)**

Ustav. Taj veoma kvalitetan kiparski gotičko-renesansni rad, danas oštećen (napukao) leži nad jednim seljačkim grobom.

U čitanju je nečitko i sporno samo drugo i treće slovo u prezimenu.

25. Neviđane (otok Pašman)²⁵

V. Cvitanović navodi da u Neviđanima postoji kamena grobna ploča s natpisom u bosančici i glagoljici. Ploča je iz otprilike 1720. god. i nalazi se u grobištu.

26. Olib²⁶

V. Cvitanović za Olib navodi da postoji jedan glagoljski natpis na grobištu iz 16. st. Ne daje nikakve druge podatke.

27. Pašman

Groblje uz župnu crkvu. 17.-18. st. Natpis na nadgrobnoj ploči. Natpis se nalazi zapadno od crkve, u prvom redu grobova, nad rakom koju pokrivaju dvije ploče od kojih je jedna bez natpisa. Bijeli vapnenac. 70 x 95 cm. Natpisno polje 45 x 48 cm.

²⁴ Ante Šupuk, *Šibenski glagoljski spomenici*, JAZU, Zagreb, 1957., str. 12.

²⁵ Vladislav Cvitanović, *Glagoljica na zadarskim otocima*, Zadarsko otočje (zbornik), Zadar, 1974., str. 143.

²⁶ Vladislav Cvitanović, *Glagoljica na zadarskim otocima*, Zadarsko otočje (zbornik), Zadar, 1974., str. 135.

ÊMATIJ'
MIKULIĆ
TO UČINIȨ
DA SE ZNA
NAŠ'

GROB'

-Ja Matij Mikulić to učinih da se zna naš grob.

Kurziv. Ligature TO, GR.

28. Sali²⁷

Izgubljeni spomenik. Glagoljski natpis na maloj Ušaljevoj kući s oznakom godine 1533. U novije je vrijeme prekriven žbukom.

29. Sali

Župna crkva sv. Marije. 1535.godina. Nadgrobna ploča koja je godine 1971. adaptirana za menzu novog oltara. Numulitni vapnenac. Dimenzije ploče: 80 x 180 x 17 cm. Dimenzije natpisnog polja: 57 x 37 cm.

TO E GROB DOMA

RTINA · MURGAŠI

ĆA PAROHIËNA SAL

SKOGA · LET G(OSPOD)NI

H · Ć · F · J D

- To je grob d(om) Martina Murgašića, parohijana salskoga. Let Gospodnjih 1535.

Ustav. Posljednje slovo (D) je kurzivnog tipa. Ligatura GR.

Natpis je izlizan. Ploča je adaptacijom za oltarnu menzu prirezana na gornjem rubu.

30. Sali²⁸

Izgubljeni spomenik. Na Cankovoj kući koja se nalazila na mjestu današnje uljarne u Selu navodno je bio glagoljski natpis iz god. 1535. kada je bila sagrađena ta kuća.

31. Sali

Groblje. 1558.god. Natpis na nadgrobnoj ploči obitelji Grandov.

TO E GROB DOMIHOV

ILA FLURINOVIĆA

I NEGOVIȨ OSTAL

IȨ LET BOŽJIȨ

· Ć · F · L · ȩ

- To je grob Do(m) Mihovila Flurinovića i njegovih ostalih. Let Božjih 1558.

Ustav.

²⁷ Nedo Grbin, *Glagoljica u Salima*, Župa Sali, Sali, 1981., str. 65.

²⁸ Ibid..

32. Sali²⁹

Izgubljeni spomenik. Natpis se navodno nalazi na gornjem pragu vrata Rakarove kuće u Južnjem selu u Salima. Sada se ne može vidjeti jer je prekriven žbukom. Prema Strgačićevim bilješkama i crtežu natpis predstavlja godinu 1563. s Kristovim monogramom u sredini.

Č · F · M · V ·

-1563.

Natpis predstavlja godinu gradnje kuće.

Na pragu sa strane uklesana je arapskim znamenkama 1623. god., a na drugoj strani latinicom 24 *ZVGNIO* (24 juna (lipnja)). Kojim povodom je zapisana ova druga godina, ne zna se.

33. Sali

Župna crkva sv. Marije. 1. 1. 1581. Nadvratnik lijevog portala. Bijeli vapnenac. 164 x 18 cm.

Č F O A N A A ZEN(ARA) BI POČETA F(A)BRIKA CRIKVE S (VE)TE MARIE SALI
NA →

→VRIM(E) POČTOVANOGA

DOMINA MATULA BA(TA)LIĆA PAROHIEŃA ANTONA KRAINE ANTONA RAČIĆA
ûRJA MARINSIĆA MARIANA BRZIČIĆA N'A SLAVU BOŽJU I REČENE NEGA →

→D(IV)I MA(RIE) AMEN

- 1581, na 1. zenara bi početa fabrika crikve svete Marije Sali na vrime počtovanoga domina Matula Batalića parohijana, Antona Krajine, Antona Račića, Jurja Marinsića,³⁰ Marijana Brzičića, na slavu Božju i rečene njega Divi Marije, amen.

Ustav. Natpis bilježi dogradnju crkve.

Natpis govori o početku radova na širem, trobrodnom prostoru koji je bio dograđen na stari jednobrodni kasnogotički nadsvodeni prostor župne crkve iz god. 1465., zvan „volat“.

34. Sali

Župna crkva sv. Marije. 1582. god. Nadgrobna ploča, uzidana u lapidarij na vanjštini južnog crkvenog zida. Sivi vapnenac. 86,5 x 207 x 11 cm. Dimenzije natpisnog polja 52 x 38 cm.

TO E GROB LUK

E JIVANČIĆ

A I NEGOVA SI

NA D(O)M GRGURA L

ET GOSPODIN

OVIH Č F O B

- To je grob Luke Jivančića i njegova sina dom Grgura. Let Gospodinovih 1582.

Kurziv.

²⁹ Ibid., str.71.

³⁰ N. Grbin donosi *Marinčića* i navodi da su prezimena više puta potvrđena u arhivskoj građi u oblicima kako ih on donosi: Nedo Grbin, *Glagoljica u Salima*, Župa Sali, Sali, 1981., str 67; usp. i Nedo Grbin, *Glagoljica na Dugom otoku i otocima Ravi i Zverincu*, Dugi otok (zbornik), Zadar, 1997., str.251 (isto *Marinčića*).

35. Sali

Župna crkva sv. Marije. 15.-16. st. ulomak nadgrobne ploče, uzidan u lapidarij na vanjštini južnog crkvenog zida. Sivi vapnenac. 44 x 27 cm.

LĚT' · G[(OSPODNIH) · Ć · ? · ? · ? ·]

· Z · L [.....]

HRANOEV[IC.....]

Ustav.

36. Sali

Župna crkva sv. Marije. 16. st. Procesijski križ. Bakreni lim, iskucan, cizeliran, pozlaćen. Na reversu pod likom Bogorodice čavličima je prikucana pločica s glagoljskim natpisom.

VZN(E)S(E)NA E(ST) S (VE)TA

B(OGO)R(ODI)CA NAD LI

KI ANJ(E)L' V N(E)B(E)SKA

C(ESA)RSTVIÊ

- **Vznesena jest sveta Bogorodica nad liki anjel v nebeska cesarstvija.**

Ustav. Ligatura JL, TV. Poluglas u obliku štapa.

Liturgijski tekst 1. antifone 1. noćurna na blagdan Uznesenja Bogorodice, 15. 8. (Exaltata est santa Dei Genitrix super choros angelorum ad caelestia regna.)

37. Sali

Izgubljeni spomenik. Čepulova kuća u Zmorašnjem selu. 16. st. Lijevi dio odlomljenog kamenog nadvratnika, sekundarno uzidanog u kameni okvir prozora. Na odlomku (dugom oko 40 cm i visokom oko 20 cm) bio je uklesan fragmentarni glagoljski natpis:

· Ć · [· · ·]

VJIM[E.....]

Slova su pretežno ustavnih oblika, Ć je u obliku čaše, V je inicijalno.

Na natpisu je u prvome retku bio datum, a u drugom retku sakralna invokacija („v jime“ tj. „v ime Gospodnje“ ili „v ime Hrstovo“ ili tome slično).

Po sačuvanoj bilješci saljskog kroničara, pok. Šime Grandova („Ova je kuća sagrađena 1575. va jime Božje i Blažene Divice Marije“), N. Grbin predlaže ovu rekonstrukciju natpisa:

1[5 7 5]

VJIM[E BOŽJE I B D MARIE]

Natpis je uništen god. 1957. kada je proširen prozor.

38. Sali³¹

Na Petrakovoj kući se još vide tragovi zadnjeg slova Z, što znači broj 9.

39. Sali

Natpis, uklesan na nadvratniku, sekundarno ugrađenom nad prolazom (klancem) između dviju kuća u Zmorašnjem selu u Salima („Ušaljev natpis“). 1614. god. Bijeli vapnenac. 179 x 19 x 23 cm.

³¹ Nedo Grbin, *Glagoljica u Salima*, Župa Sali, Sali, 1981., str. 65.

· Č H Ĭ G

*KADA ÊA DOM ûRA(J) ûIVAČIN PAROHIAN
U SALI ČINIHI UČI(N)ITI TU KUĆU*

- 1614., kada ja dom Juraj Jivačin, parohijan u Sali činih učiniti tu kuću.

Kurziv. Brzo i nemarno, nečitko pismo, rastavljenih duktusa. Površina kamena, izjedena oborinama, još više otežava čitanje. Datum 1614. označen je točkom (kvačicom) ispred, a titlom iznad skupine slova ČH te titlom iznad skupine slova ĬG. Za glas J u riječi „ja“ upotrijebljen je znak Ê (jat), a u prezimenu „Jivačin“ znak û (Ju).

40. Sali³²

Župna crkva sv. Marije. 1654. god. Natpis na ulomku nekadašnjeg nadvratnika, koji je sada odložen uz sjeverni ogradni zid oko crkve. Vapnenac. 154 x 34 x 29 cm. Natpisno polje 46 x 25 cm.

Natpis sadrži monogram s križem i inicijalna slova:

IZ

i pod njim datum:

Č H L G G OK(TEBRA)

- 1654., 4. oktobra.

Kurziv. Na donjoj strani ulomka uklesan je stepenasti profil za vratnice.

41. Sali

Izgubljeni spomenik. 1757.god. natpis na razlomljenoj ploči. Bijeli vapnenac. 85 x 67 x 8 cm.

Č ô L Ž

- 1757.

Kurziv.

42. Savar

Župna crkva Gospe Karmelske. 15. 1.1672., glagoljski natpis, uklesan uokolo krsne kamenice. Vapnenac. Srednja visina slova 3 cm.

*Č H N B NA ĬD ENARA BI PAROHIËN DOM ATE VLADIĆA SENESTRIN
MEŠTAR LOVR(E)*

- 1672., na 15. jenara. Bi parohijan dom Mate Vladića. Senestrin meštar Lovre.

Kurziv. Natpis bilježi vrijeme izradbe kamenice, tadašnjeg savarskog župnika i majstora koji ju je izradio. Obla kamenica i njezina vretenasta baza tipičnog su baroknog profila.

Meštar Lovre uklesao je na kamenici kanelure i znamenje floralnog križa sa zvijezdama, dok je na bazi uklesao biljne i kozmičke motive (mladak sa zvijezdom). Kamenica se isprva nalazila u staroj crkvi sv. Pelegrina uz more. U župnu crkvu, koja je sagrađena u 18. st., bila je prenesena god. 1831., kako bilježi hrvatski latinički natpis, sekundarno uklesan nad glagoljskim natpisom:

³² N. Grbin navodi da je natpis nepažnjom razbijen i da su sada ostala samo tri slova: Nedo Grbin, *Glagoljica na Dugom otoku i otocima Ravi i Zverincu*, Dugi otok (zbornik), Zadar, 1997., str.252.

GODISCHA 1831 BI GORI DONESEN

Čitanje je dopunio N. Grbin 1982.god.

43. Sestrunj

„Na jednom pragu, uz malu crkvicu“. Podatak i precrt don Rika Finke, Zadar, 1977.

Č ó K Ž

- 1747.

Kurziv.

44. Silba³³

Crkva sv. Marka na groblju. 1530. god. Nadgrobna ploča, adaptirana za menzu lijevog oltara uz istočni crkveni zid. Bijeli vapnenac. 79 x 159 x 15 cm. Dvojezični natpis, talijanski latinicom i hrvatski glagoljicom.

S·DE·MCO·BILUSIC·DI·SCH

RDA·ET·SVI·EREDI·M

D·XXX

MARKO·BIL(U)Š [POKOJ]

VEČNI·DA·IM·GOS

PODI·I·SVETLO[ST·V]

IČ[NA·SVETLILA·IM]

- **Sepultura de Marco Bilusic di Schrda et sui eredi. 1530. Marko Biluš. Pokoj večni da(j) im, gospodi, i svetlost vična svetlila im.**

Ustavni i kurzivni oblici glagoljskih slova. Površina ploče toliko je izlizana da su slova mjestimice još jedva vidljiva.

Godine 1637. srušena je stara crkva sv. Marka i izgrađena današnja pa je vjerojatno te godine nadgrobna ploča izumrlih Bilušića izvađena iz crkvenog pločnika i upotrijebljena za menzu novoga pokrajnjeg oltara.

45. Silba

Župna crkva sv. Marije. 17. i 18. st. Oznake na posudicama za sveta ulja.

a) Dvije spojene posudice iz 17. st. Srebrni lim. Visina 35 mm, s poklopcem 42 mm. Promjer 40 mm.

Dvojezične oznake na bokovima posudica.

Latinicom:

O(leum)

CATE: (cumenor)um

Glagoljicom:

U(LE)

K(RIZME)

³³ Čitanje donosim prema Slavomiru Sambunjaku koji navodi da je Fučić tekst natpisa pogreškom ikavizirao – Slavomir Sambunjak, *Libar glagoljaša don Antona od Silbe*, Demetra, Zagreb, 2004., str. 9.

Latinicom:

CRIS(ma)

Ustav. Slovo K udvostručenih okomitih crta.

a) Garnitura od tri posudice iz 18. st. Srebrni lim. Visina 45 mm. Promjer 32 mm.

Na poklopcu jedne posudice glagoljicom:

S(VETI)

E(LEI) BOL(NIH)

Na poklopcima dviju spojenih posudica:

S(VETI)

E(LEI) KAT(EKUMEN)

S(VETI)

E(LEI) HR(IZME)

Ustav.

Ne poznavajući pismo, graver je oka glagoljskog T pretvorio u dvije okomite crkve i glagoljsko H preoblikovao tako da je nalik na latiničko minuskulno h.

46. Silba

Stambena kuća br. 271, blizu župne crkve. 8. 3. 1660. god. Bijeli vapnenac s otoka Premude. 204 x 21 x 28 cm. Natpis na nadvratniku.

Č H M M(ISECA) MA(RČA) NA DNI 3

ČINIM Ê MEŠTAR FRANIĆ LORENC KI BUDE STATI

U OVOJ KUĆI DA IMA DATI G MISE NA LUZARIJ ML(A)DE NEDILE

NA GODIŠĆE

- 1660., miseca marča na dni 8., činim ja meštar Franić Lorenc: ki bude stati u ovoj kući da ima dati 4 mise na Luzarij mlade nedilje na godišće.

Kurziv. Preuzimanje latiničkog slova O.

Natpis je uklesao na svojoj kući majstor klesar Franić Lorenc(in), ugraviravši i alate svoga zvanja: klesarski bat, klin i šestar. Natpis bilježi oporučnu odredbu nasljednicima, odnosno uživaocima njegove kuća da imaju dati godišnje, i to na „mlade nedjelje“ (prve poslije mladog mjeseca ili prve u mjesecu) 4 mise za njegovu dušu na oltaru sv. Marije od Ružarija.

Riječ „mlade nedile“ naknadno su dopisane manjim slovima.

47. Soline (Dugi otok)

Izgnubljeni spomenik. Crkva sv. Jakova. 1574. god.

Datum gradnje crkve sv. Jakova, god. 1574., uklesan na nadvratniku portala.

Natpis je uništen udarom groma god. 1879.

48. Sutomišćica

Župna crkva sv. Eufemije. 1693. god. Natpis, latinicom i hrvatskim jezikom a s oznakom godine glagoljicom, uklesan na ploči, uzidanoj na crkveno pročelje.

BI·KARSTENA·CRIKVA
·SVETE·EVFEMIE·P
Od·PRISV(I)TLIM·GOSPO
dINOM·ARHIBISKVP
OM·VIKTORIO·PRI
VLI·NA 26 NOVE
M̄bRA·ČHPV

- 1693.

Kurziv.

- **Bi karštena crikva svete Eufemije pod prisvitlim gospodinom arhibiskupom Viktorio Priuli na 26. novembra 1693.**

49. Školjić

Samostan sv. Pavla pustinjaka franjevac trećoredaca, na Školjiću (Galevcu) kod Preka. Samostanska crkva. 1596. god. Latinski natpis i glagoljicom uklesani datum o posvećivanju crkve i oltara u njoj, koje je izvršio Orazio Bellotti, Mlečanin, biskup ninski, za vrijeme gvardijana fra Mihovila Nižića. Bijeli vapnenac. Duljina glagoljskog dijela natpisa (datuma): 105 cm.

HORATIVS BELLOTVS VENET·EPS·NONEN·TEMPLVM·HOC
IN HONOREM DIVI PAVLI PRIMI EREMITAE
ET ALTARIA CONSECRAVIT·V·KAL·IAN·M·D·XC·VI
SVB·GVARD·F·MICH·NISICH·
·Č·F·P·E·

- 1596.

Ustav.

50. Školjić

Samostan sv. Pavla pustinjaka franjevac trećoredaca, na Školjiću (Galevcu) kod Preka. 1687. god. Natpis na nadvratniku ulaza u stari refektorij. Bijeli vapnenac. Dimenzije nadvratnika 159 x 40,5 cm. Duljina natpisa 78 cm.

Č·H·O·Ž·F(RA)·û(RAI)·K(RSTIĆ)·G(VARDIĖN)

- 1687., **Fra Juraj Krstić, gvardijan.**

Stilizirana slova ustavnog i kurzivnog tipa. Slovo K s udvostručenom okomitom crtom. Natpis datira dogradnju novog refektorija pod gvardijanom fra Jurjem Krstićem. Zbog kasnijih građevnih preinaka natpis sada stoji pred samostanskim stubištem.

51. Školjić

Samostan sv. Pavla pustinjaka franjevac trećoredaca, na Školjiću (Galevcu) kod Preka. 1689. god. Dva glagoljska natpisa istog sadržaja nad vratima u samonstanskoj Sali.

Č·H·O·Z·

- 1689.

Datum dogradnje ove samostanske prostorije.

52. Tkon

Benediktinski priorat sv. Kuzme i Damjana na brdu Čokovcu. Oko 1450. god. Glagoljski natpis i grb komendatarnog opata Marka Barbo, uklesan na ploči koja je uzidana na vanjštini ogradnog zida, lijevo do ulaznih vrata. Bijeli vapnenac. 41 x 99 cm. Natpisno polje 37 x 8 cm.

G(OSPO)D(I)N' M(A)RKO

BARBO UČINI

- **Gospodin Marko Barbo učini.**

Ustav. Ligatura GD. Slova G i N s udvostručenim okomitim crtama.

Natpis bilježi gradnju ogradnog zida i ulaza u samostanski sklop za vrijeme komendatarnog opata, Mlečanina Marka Barbo.

53. Tkon

Benediktinski priorat sv. Kuzme i Damjana na brdu Čokovcu. 1490. god. Natpis na dva ulomka prelomljene, profilirane i kasnogotičkim lisnatim ornamentom ukrašene kamene konzolne klupice prozora, koji su sekundarno, kao spoliji, bili ugrađeni u zvonik, a prilikom obnove priorata (poslije 2. svjetskog rata) zapaženi, skinuti sa zvonika i pohranjeni u lapidarij. Klupica je bila klesarski rasječena na tri dijela. U zvoniku je nađen samo prvi i treći dio; srednji dio je izgubljen. Bijeli vapnenac.

Prvi ulomak 16 x 28 x 11 cm.

Treći ulomak 35 x 28 x 11 cm.

Natpis na ulomcima glasi:

L(E)T' G[OSPODNIH] Č U P. U S (VETA)GO K(U)Z(MI)· I D(OMĚNA)

- **Let Gospodnjih 1490. U svetago Kuzmi i Domjana.**

Ustav. Ligature LT. GO.

54. Tkon

Benediktinski priorat sv. Kuzme i Damjana na brdu Čokovcu. 29. 6. 1517. Natpis na nadvratniku refektorija. Bijeli vapnenac. 127 x 25 cm. Dimenzije uokvirenog natpisnog polja: 51 x 16,5 cm.

·Č·F·ŽI··APRILA·N(A)D(A)N'.

·I·Z·PRIUR'·DOM'·ANTON·BOGD(A)N

·IČ'·S·KOLUDRI·UČINI·TO

- **1517., aprila na dan 29., priur dom Anton Bogdanić s koludri učini to.**

Ustav. Ligature Žĭ, PR, IL, MA, TON, GD, OL.

55. Tkon

Benediktinski priorat sv. Kuzme i Damjana na brdu Čokovcu. 4. 7. 1523. Natpis u uokvirenom polju na nadgrobnoj ploči u crkvi. Bijeli vapnenac. 78,5 x 102 cm. Natpisno polje 45,5 x 25,5 cm.

L(E)T·B(O)ŽIH·Č·F·I·V·Dĭ·MISECA

IûLEÊ·NA·D(A)N'·G

*Ê PRIUR S (VETA)GO KUZMI I DO[M]
ÊNA FALKUNIĆ IV(A)N*

- **Let Božjih 1523., miseca ijuleja na dan 4. Ja priur svetago Kuzmi i Domjana Falkunić Ivan.**

Oznaka broja DĪ (=15) iznad prvog retka ili je ispravak broja u datumu ili je oznaka (redni broj) ukopnog mjesta.

Ustav. Ligature LT, BŽ, AD, PR, GO.

Poslije 2. svjetskog rata, a u doba dok priorat još nije bio obnovljen i nastanjen, jedna neodgovorna osoba vandalski je razbila ovu ploču na 9 ulomaka, koje je nakon obnove Čokovca sastavio i slijepio o. Benedikt Celegin OSB.

56. Tkon

Benediktinski priorat sv. Kuzme i Damjana na brdu Čokovcu. 1531. god. Natpis na nadgrobnoj ploči, sekundarno upotrijebljenoj za menzu južnog, pokrajnjeg oltara u crkvi. Bijeli vapnenac. 75 x 164,5 cm. Uokvireno natpisno polje 54 x 28, 5 cm.

*·Č·F·J·A·TOTULÊŽ
I DOMANTON' BOGD
ANIĆ' PRIUR'S(VE)TOG
A KUZMI·I DOMENA
S PAŠMANA·*

- **1531. Totu leži dom Anton Bogdanić, priur svetoga Kuzmi i Domjana s Pašmana.**

Ustav. Ligatura GD.

57. Tkon

Benediktinski priorat sv. Kuzme i Damjana na brdu Čokovcu. 1584. god. Natpis na ulomcima nadgrobne ploče. Svjetlosivi vapnenac.

Dimenzije spojenih ulomaka iznose ukupno 70 x 60 x 13,5 cm.

*Č F O G KADA UČI
NI TA [G]ROB RADE
DLANČ[I]ĆA I ūRE
DLAN[ČI]ĆA I OSTALI*

- **1584., kada učini ta grob Rade Dlančića i Jure Dlančića i ostali.**

Ustavni i kurzivni oblici slova.

Ploča je nasilno bila razbijena. Prilikom obnove priorata, o. Benedikt Celegin OSB našao je tri ulomka, koja su se međusobno mogla spojiti, te ih je slijepio.

58. Tkon

Benediktinski priorat sv. Kuzme i Damjana na brdu Čokovcu. 16. st. Ulomak ploče, nađen 1970. među materijalom kojim su bila zazidana vrata prizemne prostorije u južnom dijelu samostana. Bijeli vapnenac.

19 x 30 x 10 cm.

[.....]JANIĆ

[.....]N V

Kurziv.

Na okrnjenom natpisu možda bi se moglo dopuniti prezime: Bogdanić, a u drugom retku pretpostaviti datum i dopuniti ga: Č F N V, tj. 1573.

59. Tkon

Benediktinski priorat sv. Kuzme i Damjana na brdu Čokovcu. 1612. god. Glagoljski natpis na kamenoj kruni bunara.

Č H

B Ī

KADA

.....

- 1612., kada...

Kurziv.

Datum izradbe bunarskog grla.

60. Tkon

Benediktinski priorat sv. Kuzme i Damjana na brdu Čokovcu. 1618. god. Glagoljski natpisi na kamenim konzolama klupa u refektoriju. Bijeli vapnenac.

a) Na konzoli uz istočni zid. Natpisno polje 23 x 7 cm.

T O O

Ustav.

b) Na petoj konzoli uz južni zid. Natpisno polje 22,5 x 7,2 cm.

Č H 3 Ī

- 1618.

Ustav. Ligatura 3Ī. Slovo Ī je neuobičajena oblika bez svog donjeg dijela.

61. Tkon

Stambena kuća. Vlasnik Vlado Zalović pok. Ive. Glagoljski natpis na nadvratniku ulaza s ceste u konobu.

Č ô I G POP ŠIMUN

CALIC

- 1724., Pop Šimun Calić

Kurziv.

62. Tkon

Stambena kuća br. 88. Stara kuća Zalovićevih. Sadašnji vlasnik Marinko Katićin, brodograđevni stolar. 1740. god. Natpis na nadvratniku ulaza s ceste u dvorište. 182 x 16,5 cm. Duljina natpisa 52 cm.

+ Č ô K +

- 1740.

Kurziv.

Datum gradnje.

63. Tkon

Župna crkva sv. Tome. 6. 11. 1724. Nadgrobna ploča u pločniku crkvene lađe. Vapnenac. Duljina natpisa 48 cm.

Č ó K B E NOVE(M)BRE

- 1742., 6 nove(m)bre.

Kurziv.

Ružno pismo. Natpis je jako izlizan.

64. Tkon

Kuća br. 184. Vlasnik Filip Ostojčić „Šulamento“. 19. 6. 1744. Stari nadvratnik, sekundarno upotrijebljen za prag ulaza u podrum. Bijeli vapnenac. 137 x 37 x 12 cm.

Č ó K G.....ČKD?ÍĆ'

.....NC..H ZUNA·NA·ĪZ

Kurziv.

Hodanjem i pranjem jako je izlizana površina kamena tako da su neka slova potpuno nestala. Od još čitkih slova na početku teksta jasno se vidi datum, tj. godina 1744., i na kraju teksta mjesec i dan: zuna na 19. U jedva čitkoj skupini slova na kraju prvog retka Fučić pretpostavlja prezime nekadašnjeg vlasnika s dočetcokom na -ić.

65. Tkon

Kuća br. 260. Vlasnik Roko Pribilović. 1760. i 1770. god. Glagoljski natpisi, klesani na blokovima desnog dovratnika na ulazu u kuću.

a) Na srednjem, naglavce uzidanom bloku:

Č ó N

- 1770.

Kurziv.

b) Na donjem bloku:

Č ó M

- 1760.

Kurziv.

66. Tkon³⁴

Na krunici bunara u kući Milana Lukačića navodno je glagoljski natpis.

67. Tkon

Župna crkva sv. Tome. 18. st. Latiničke i glagoljske oznake na trima srebrnim posudicama za sv. ulja.

a) *S. cathechumen(orom)* – latinicom

U(LE) S(VETO) -glagoljicom

Kurziv.

³⁴ Nedo Grbin, *Glagoljica na biogradskom području*, Biogradski zbornik, Zadar, 1990., str. 445.

b) Na poklopcu:

M(AZ) – glagoljicom

c) *C(hrisma)* - latinicom

U(LE) K(RIZME) – glagoljicom

Kurziv.

68. Tkon

Benediktinski priorat sv. Kuzme i Damjana na brdu Čokovcu. 15.-16. st. Grafiti zapisani crvenom kredom (Rötel) na žbuci niše (lijeva ploha) prvog prozora u crkvenoj lađi. Natpisno polje oko 9 x 14 cm.

3J

Ī

B V

B

A

- 7, 30, 10, 2, 3, 2, 1.

Kurziv.

Sadržaj tih zapisa su pribilješke o broju nekih predmeta ili jedinica nekih mjera.

69. Tkon

Benediktinski priorat sv. Kuzme i Damjana na brdu Čokovcu. Glagoljski grafiti, uparani u bočnu, glatku, poliranu plohu mramornog lijevog (sjevernog) dovratnika na crkvenom portalu.

a) 2/130 cm.

Znak križa. Nad lijevom stranom vodoravne prečke križa uparan je pentagram (Salamonova zvijezda). Pod križem ugraviran je grafit.

Č · U L Z

(H)STA

U CARIGRADU

I U BETLEMU

I U ERUSOLIMU

FRATAR Z ?HR?M

A(R)O...

- 1459., stah u Carigradu i u Betlemu i u Jerusolimu fratar z ...

Zapis jednog redovnika o njegovu hodočašću u Carigrad i u Svetu zemlju.

Ustav uz nekoliko kurzivnih oblika (R, C). Slovo E napisano je u zrcalnoj slici kao uncijalno latiničko E.

b) Č

Č B I (?) B

c) Č.....

Kurziv.

d) Č ó K V K A D A Ê D (O) N

ANTE ũRIĆ

- **1743., kada je don Ante Jurić.**

Kurziv. Ligatura ũR.

Na dovratniku ima još nekoliko nečitljivih slova i znakova i nekoliko figuralnih grafita.

70. Ugljan

Izglubljeni spomenik. 1579. god. Nadgrobna ploča s glagoljskim natpisom i uklesanim težačkim alatom: lopatom i kosirom.

Č F N Z

GROB

Z [U]GLANA

- **1579., Grob..... z Ugljana.**

Kurziv.

(Arhivska dokumentacija:

Terenska bilježnica M. Sabljara br. 4, str. 46. Arhiv Republičkog zavoda za zaštitu spomenika u Zagrebu. Sabljara donosi precrt spomenika i čitanje prema skici i bilješci I. Berčića.)

71. Ugljan

Kuća br. 169., danas gospodarska zgrada. Vlasnik Mirko Milin. 11. 10. 1735. Natpis na nadvratniku ulaza u prizemlje na zapadnom zidu. Danas ulaz u staju. Bijeli vapnenac. 190 x 17 x 13 cm. Duljina natpisa 99 cm.

Č ó J D N A Ā A O T U B R A F M

- **1735. na 11. otubra. F(rane) M(ilin).**

Kurziv.

72. Veli Rat³⁵

Na groblju u Veruniću je najmlađi glagoljski natpis na Dugom otoku iz god. 1969. na grobu zadarskog nadbiskupa Mate Garkovića koji nije tu pokopan nego u zadarskoj katedrali.

73. Vlašići (otok Pag)

Župna crkva sv. Jeronima. 1485. god. Nadgrobna ploča na tlu pred ulazom u crkvu. Bijeli vapnenac. 61 x 132 cm. Natpisno polje 38 x 22, 5 cm.

Č U O D

POP IVAN' TEŠ

ĆIĆ' SEBII

SVOIM'

- **1485. Pop Ivan Tešić sebi i svojim.**

³⁵ Nedo Grbin, *Glagoljica na Dugom otoku i otocima Ravi i Zverincu*, Dugi otok (zbornik), Zadar, 1997., str..253.

Nad natpisnim poljem uklesani su kozmički znaci: polumjesec i dvije zvijezde.

Ustav. Ligature PO, VO.

(M. Sabljar pogrešno čita prezime kao *Vuščić*, Kukuljević to preuzima; Jelić (*Vučić*); V. Cvitanović donosi *Tuščić*³⁶).

74. Vlašići (otok Pag)

Izgubljeni spomenik. 1502. god. Glagoljski natpis u dva retka, uklesan na kamenoj klupi pred crkvom sv. Jeronima.

Č F B A A V ?

? L... ..DOM?

(Arhivska dokumentacija:

M. Sabljar, Putna bilježnica br. 5 (Bag, Pag), str. 51. Arheološki muzej u Zagrebu. Preprt.)

Natpis je danas prekriven slojem betona.

75. Vrgada³⁷

Natpis na posudici za sveto ulje.

U(LE) S(VETO)

U(LE) K(ATEKUMENSKO)

76. Vrgada³⁸

Natpis na kamenu u zidu kneževe palače (*Kontov Palac*). 1706. god.

Č · ô · E · DON P(ETAR)

P(LETIKOSIĆ) P(AROK) NA

VRGADI

Jurišić je ω (700) netočno transliterirao sa Šć (800).

77. Zaglav (?)³⁹

78. Zaglav

Samostan sv. Mihovila franjevac trećoredaca 1458. god.

Dio dovratnika starog portala samostanske crkve, na kome je uklesan natpis o posvećenju crkve god. 1458. Prilikom obnove crkve i samostana god. 1887., postavljen je na crkvi novi portal, a natpis su ugradili na sadašnje mjesto, s lijeve strane ulaza u samostan.

Bijeli vapnenac. Dimenzije kamenog bloka 19 x 76 cm. Natpisno polje 16 x 22 cm.

³⁶ Vladislav Cvitanović, *Prilog poznavanju kulturna povijesti na zadarskom području (glagoljica)*, Radovi Instituta JAZU u Zadru, sv. 10, Zadar, 1963., str. 321.

³⁷ Nedo Grbin, *Jurišićeva obrada glagoljskih spomenika otoka Vrgade*, Jurišić (zbornik), Matica hrvatska-ogranak Zadar, Zadar, 1992., str. 68.

³⁸ Ibid..

³⁹ P. Runje navodi da se na Zaglavu nalaze 3 glagoljska spomenika, ali ih ne donosi pa ne znam o kojima je riječ: Petar Runje, *Glagoljica u zadarskoj nadbiskupiji u srednjem vijeku*, Gradska knjižnica, Zadar, 2005. str. 41.

L(E)TG(OSPOD)N(I)H'·Č

UL·3·NA OK

T(A)VU·POHOE

NIÊ·GOSPOE·

KRŠĆENIE·

CRKVE S(VETA)GO

MIHAELA

- **Let Gospodnjih 1458., na oktavu Pohojenja Gospoje, kršćenije crkve svetago Mihaela.**

Ustav. Ligature TV, HO, GO, PO. Sljubljena slova LT.

Natpis bilježi posvetu samostanske crkve god. 1458.

Ivančić je pogrešno čitao datum 1510. Njegovu pogrešku prenio je Iveković, a ispravio Strgačić.

79. Zaglav

Samostan sv. Mihovila franjevac trećoredaca 1564. god. Nadgrobna ploča adaptirana za podnožje krstionice. Vapnenac.

Č·F·M·G·TOE

GROB FR(A)T(A)RSKI

- **1564. To je grob fratarski.**

Kurziv.

80. Zapuntel (otok Molat)

Crkva Rođenja B.D. Marije (Male Gospe). 1712. god. Glagoljski natpis na nadgrobnoj ploči u pločniku sakristije. Bijeli vapnenac. 69 x 95 cm.

Č ó Ī B

VO E GREB MENE

DON IVANA SM

OLANA I NEG(O)VI

REDI OD ISTA

- **1712. Vo je greb mene don Ivana Smoljana i njegovi(h) redi od Ista.**

Kurziv.

81. Ždrelec⁴⁰

V. Cvitanović navodi da u Ždrelecu postoji na bratskoj kući glagoljski natpis iz 18. st. N. Grbin⁴¹ za taj natpis navodi da je u nedavnoj pregradnji kuće propao.

⁴⁰ Vladislav Cvitanović, *Glagoljica na zadarskim otocima*, Zadarsko otočje (zbornik), Zadar, 1974., str. 143.

⁴¹ Nedo Grbin, *Glagoljica na biogradskom području*, Biogradski zbornik, Zadar, 1990., str. 445.

82. Ždrelac⁴²

Na dvjema nadgrobnim pločama na starom groblju kod crkve uklesana su glagoljska slova (vjerojatno inicijali vlasnika groba):

a) *F B M*

b) *B (?) K*

83. Žman

Groblje oko župne crkve sv. Ivana Krstitelja. 17.- 18. st. Natpis na nadgrobnoj ploči, na tlu, uz istočni zid sakristije. Sivi vapnenac. 58 x 143 x 10 cm. Uokvirano natpisno polje 32 x 43 cm.

DON

IVAN

ŠEGO

TA

- **Don Ivan Šegota.**

Kurziv.

84. Žman

Župna crkva sv. Ivana Krstitelja. 1773. god. Glagoljski natpis na nadgrobnoj ploči u pločniku sakristije. Vapnenac. 73 x 90 x 10 cm.

Č ó N V NA ID

MARČA MI BRAĆA

KLARIN OV GROB

AD(?)AGAININ

? STIPAN...

-**1773. na 25. marča mi braća Klarin ov grob...Stipan...**

Kurziv.

Kamen je izlizan i mjestimice oljušten.

God. 1981. Nedo Grbin otkrio je natpis, ploču izvadio iz poda i pohranio je u župnoj kući u Žmanu.

⁴² Nedo Grbin, *Glagoljica na biogradskom području*, Biogradski zbornik, Zadar, 1990., str. 445.

RJEČNIK:

U rječniku abecednim redom donosim sve riječi koje se pojavljuju u tekstovima spomenika iz kataloga. Natuknice su dane u transkribiranom obliku, kao i primjeri (ostvaraji navedene natuknice u svim spomenicima gdje se pojavljuje). Natuknice uvijek dolaze u osnovnom morfološkom obliku. Iza primjera redovno donosim oznaku spomenika iz kojeg ih navodim (u zagradi) te gramatičku oznaku pojavnog oblika. Uz nepoznate i slabo poznate riječi u zagradi donosim objašnjenje. Kada je potrebno, donosim i etimologiju riječi (osobito za riječi stranog porijekla – posuđenice).

a, conj. (Luka-16)

amen, interj. (Sali-33) – liturgijska formula, internacionalna riječ biblijskog porijekla. < hebr. amen = uistinu

anjel, m. – *liki anjel* (Sali-36) – g. množ. – kršćanski termin. < lat. angelus < grč. aggelos = glasnik, navjestitelj

april, m. (travanj) – *aprila na dan 29.* (Tkon-54) – G. jed.

arhibiskup, m. (nadbiskup) – *Vanjelistar arhibiskup zadarski* (Kukljica-12) – < ARHI (< grč. arkhī / arkhos = vođa) + biskup (< lat. episcopus < grč. episkopos = nadglednik)

Barbo, Marko, gospodin – *Gospodin Marko Barbo* (Tkon-52)

Batalić Marko, domin, parohijan – *počtovanoga domina Matula Batalića parohijana* (Sali-33) – G. jed.

Betlem, m. – *u Betlemu* (Tkon-69,a) – L. jed.

Biluš, Marko (Silba-44)

biti – *bi* (Kali-7) – 3. l. jed. aorist

biti – *bi* (Kukljica-12) – 3. l. jed. aorist

biti – *bi* (Nevidane-24) – 3. l. jed. aorist

biti – *bi* (Sali-33) – 3. l. jed. aorist

biti – *bi* (Savar-42) – 3. l. jed. aorist

biti – *bude stati* (Silba-46) – 3. l. jed. pf. oblika prezenta

biti – *to je grob* (Kraj-10) – 3. l. jed. prezent

biti – *je pokojnoga Petrice Štrigalića grob* (Molat-21) – 3. l. jed. prezent

biti – *je grob* (Sali-29) – 3. l. jed. prezent

biti – *To je grob* (Sali-31) – 3. l. jed. prezent

biti – *To je grob* (Sali-34) – 3. l. jed. prezent

biti – *kada je don Ante Jurić* (Tkon-69, c) – 3. l. jed. prezent

biti – *To je grob* (Zaglav-79) – 3. l. jed. prezent

biti – *Vznesena jest* (Sali-36) – 3. l. jed. prezent

biti, *bi* (Kukljica-11) – 3. l. jed. aorist

b(lažen), adj. – *B(lažene) D(ivice) Marije* (Sali-37) – f., G. jed.

Bog, m. – *molite Boga* (Luka-14) – A. jed.

Bogdanić, dom Anton, priur - *priur dom Anton Bogdanić* (Tkon-54)

Bogdanić, dom Anton, priur - *dom Anton Bogdanić, priur svetoga Kuzmi i Domjana s Pašmana*. (Tkon-56)

Bogorodica, f. - *sveta Bogorodica* (Sali-36)

bolan, adj. - *S(veti) e(lei) bol(nih)* (Silba-45, b) - g. množ.

Božji, adj. - *Let Božjih 1523*. (Tkon-55) - n., g. množ.

Božji, adj. - *Let Božjih 1558*. (Sali-31) - m., g. množ.

Božji, adj. - *v jime Božje* (Sali-37) - n.

Božji, adj. - *na slavu Božju* (Sali-33) - f., A. jed.

braća, f. (singularia tantum) - *braća od Kukljice* (Kukljica-11)

braća, f. (singularia tantum) - *braća Klarin* (Žman-84)

bratja, f. (singularia tantum) - *redovnici bratjo moja* (Luka-14) - V. jed.

Brzičić, Marijan - *Marijana Brzičića* (Sali-33) - G. jed.

burgoš (?) (Kukljica-13, c) - *možda od općeg balk. turcizma burgu - burgi (od osnove glagola burmak (vrtiti, okretati svrdlati))// burgija (reg. + srp.) = svrdlo, bušilica; u prenesenom značenju = glupa šala, besmislica, budalaština // burgijaš = lakrdijaš, smutljivac

Calić, Šimun, pop - *Pop Šimun Calić* (Tkon-61)

Carigrad, m. - *u Carigradu* (Tkon-69,a) - L. jed.

cesarstvije, n. (kraljevstvo) - *v nebeska cesarstvija* (Sali-36) - a. množ. - (crkvenoslavizam) < stsl. česarŭstvie, n. < lat. caesar (car), prema imenu Caesar, Gaius Iulius

crikva, f. - *bi kršćena ova crikva na jime svetoga Pavla* (Kukljica-12)

crikva, f. - *crikve svetoga Stipana* (Luka-14) - G. jed.

crikva, f. - *rečenu crikvu* (Luka-14) - A. jed.

crikva, f. - *crikvu svetoga Pavla* (Kukljica-11) - A. jed. (ime u g.)

crikva, f. - *fabrika crikve svete Marije Sali* (Sali-33) - G. jed.

crkva, f. - *kršćenije crkve svetago Mihaela* (Zaglav-78) - G. jed.

činiti, impf. - *činih* (Sali-39) - 1. l. jed. aorist

činiti, impf. - *činim* (Silba-46) - 1. l. jed. prezent

da, conj. - *ki bude stati u ovoj kući da ima dati 4 mise* (Silba-46)

da, part. - *A da daju na(?) (ili za?) godišće* (Luka-16)

da, conj. - *to učinih da se zna naš grob*. (Pašman-27)

dan, m. - *na dan 29*. (Tkon-54) - A. jed.

dan, m. - *na dan 4*. (Tkon-55) - A. jed.

dati, pf. - *da ima dati* (Silba-46)

dati, pf. - *da(j)* (Silba-44) - 2. l. jed. imperativ

- dati**, pf. – *da daju na(?) (ili za?) godišće* (Luka-16) – 3. l. množ.
- diva**, f. – *rečene njega Divi Marije* (Sali-33) – G. jed. - < prasl. dĕva, dĕvica
- d(ivica)**, f. (v. diva) - *B(lažene) D(ivice) Marije* (Sali-37) – G. jed.
- Dlančić**, Rade - *Rade Dlančića* (Tkon-57) – N. jed. (prezime u genitivu)
- Dlančić**, Jure - *Jure Dlančića* (Tkon-57) – N. jed. (prezime u genitivu)
- dne**, m. – *na dni 8.* (Silba-46) – A. jed. (?)
- dobar**, adj. – *dobrim* (Kukljica-11) – m., I. jed.
- dom**, m. (indekl.) - *dom Anton Bogdanić, priur svetoga Kuzmi i Domjana s Pašmana.* (Tkon-56) - < port. dom = plemićka titula u Portugalu, identična španjolskom don < lat. dominus
- dom**, m. – *dom Ivan Stakšić(?)* (Nevidane-24)
- dom**, m. - *dom Juraj Jivačin parohijan u Sali* (Sali-39)
- dom**, m. – *dom Petar Sikirić* (Lukoran-20)
- dom**, m. – *njegova sina dom Grgura* (Sali-34)
- dom**, m.- *parohijan dom Mate Vladića* (Savar-42)
- dom**, m. - *priur dom Anton Bogdanić* (Tkon-54)
- d(om)**, m. – *d(om) Martina Murgašića* (Sali-29)
- do(m)**, m. *do(m) Mihovila Flurinovića* (Sali-31)
- domin**, m. – *domin Petar* (Luka-14) - < lat. dominus (gospodar domusa; domus = kuća)
- domin**, m. - *počtovanoga domina Matula Batalića parohijana* (Sali-33) – G. jed.
- Domjan**, m. - *priur svetoga Kuzmi i Domjana.* (Tkon-55) – G. jed.
- Domjan**, m. - *priur svetoga Kuzmi i Domjana.* (Tkon-56) – G. jed.
- Domjan**, m. - *U svetoga Kuzmi i Domjana.* (Tkon-53) – G. jed.
- don**, m. (indekl.) - *don Ante Jurić* (Tkon-69, c) - titula koja se stavlja pred ime svjetovnog svećenika; < šp. i mlet. don = titula koje se u zemljama španjolskog jezika stavljala pred ime plemića (gospodin) < lat. dominus
- don**, m. – *Don Ivan Smoljan* (Ist-5)
- don**, m. - *Don Ivan Šegota* (Žman-83)
- don**, m. - *don Ivana Smoljana* (Zapuntel-80)
- don**, m. – *Don Mihele Letinić* (Iž Veli-6)
- don**, m. - *Don P(etar) P(letikosić) P(arok) na Vrgadi* (Vrgada-76)
- don**, m. - *don Petrom Šuljića* (Kukljica-11)
- don**, m. – *Don Stipan Smoljan* (Ist-4)
- Draganić** (ili Draganović), Šimun (Kraj-10) - *Šimuna Draganića* (ili *Draganovića*) – G. jed.

e(lei), m. (usp. olej) - *S(veti) e(lei) bol(nih)* (Silba-45, b); *S(veti) e(lei) kat(ekumen)* (Silba-45, b); *S(veti) e(lei) hr(izme)* (Silba-45, b) - < nlat. elaeis < grč. elaion = ulje

fabrika, f. (popravak) (Sali-33) - < lat. fabrica/ fabricare = proizvoditi

Falkunić, Ivan, priur - *priur svetago Kuzmi i Domjana Falkunić Ivan*.

Flurinović, don.Mihovil - *do(m) Mihovila Flurinovića* (Sali-31) - G. jed.

fra, m. (indekl.) - *Fra Juraj Krstić, gvardijan*. (Školjić-50) - dodatak pred imenom pripadnika nekih katoličkih crkvenih redova, posebno franjevac; < tal. frate = brat, fratar

Franić, Lorenc, meštar - *meštar Franić Lorenc* (Silba-46)

fratar, m. - *fratar z ...* (Tkon-69,a) - redovnik nekog katoličkog reda, obično franjevac; < tal. frate = brat

fratarski, adj. - *grob fratarski* (Zaglav-79) - m.

godišće, n. - *na godišće* (Silba-46) - A. jed.

godišće, n. - *na(?) ili za(?) godišće* (Luka-16) - A. jed.

Gospod, m. (Gospodin, Isus Krist) - *da(j) im Gosposdi* (Silba-44) - < prasl. gostʹb podʹb

gospodin, m. (v. Gospod) - *Gospodin Marko Barbo* (Tkon-52) - < prasl. gostʹb podʹb

Gospodinov, adj. - *Let Gospodinovih 1582*. (Sali-34) n., g. množ.

Gospodnji, adj. - *Let Gospodnjih ...* (Sali-35) - n., g. množ.

Gospodnji, adj. - *Let Gospodnjih 1535*. (Sali-29) - n., g. množ.

Gospodnji, adj. - *Let Gospodnjih 1458*. (Zaglav 78) - n., g. množ.

Gospodnji, adj. - *Let Gospodnjih 1490*. (Tkon-53) - n., g. množ.

Gospoja, f. (Gospa; v. Gospod) - *Pohojenija Gospoje* (Zaglav-78) - G. jed.

graditi, impf. - *gradi* (Kukljica-11) - 3. l. jed. prezent

graditi, impf. - *gradiše* (Kukljica-11) - 3. l. množ., aorist

greb, m. (Zapuntel-80)

Grgur, dom - *njegova sina dom Grgura* (Sali-34) - G. jed.

Grgur, m. - *Grgura Š...la* (Luka-14) - G. jed.

grob, m. - *da se zna naš grob* (Pašman-27) - A. jed.

grob, m. - *ov grob ...* (Žman-84) - A. jed.

grob, m. - *ta(j) grob* (Tkon-57) - A. jed.

grob, m. - (Ugljan-70)

grob, m. (Kraj-10)

grob, m. (Molat-21)

grob, m. (Sali-29)

grob, m. (Sali-31)

grob, m. (Sali-34)

grob, m. (Zaglav-79)

gvardijan, m. - *Fra Juraj Krstić, gvardijan*. (Školjić-50) – glavar samostana nekih redova; < tal. *guardiano* = čuvar, nadglednik

hr(izma), f. (usp. *krizma*) - *S(veti) e(lei) hr(izme)* (Silba-45, b) – G. jed. – < lat. *chrisma* < grč. *khrisma* = mast, pomast, ulje

Hranoević (Sali-35)

i, conj. (2x) (Tkon-57)

i, conj. (2x) (Tkon-69,a)

i, conj. (Kukljica-11)

i, conj. (Kukljica-12)

i, conj. (Luka-14)

i, conj. (Sali-33)

i, conj. (Sali-34)

i, conj. (Sali-37)

i, conj. (Silba-44)

i, conj. (Tkon-53)

i, conj. (Tkon-56)

i, conj. (Tkon-56)

i, conj. (Vlašići-73)

i, conj. (Zapuntel-80)

i, conj. (Sali-31)

ijulej, m. (srpanj) - *miseca ijuleja* (Tkon-55) – G. jed.

imati, impf. - *da ima dati* (Silba-46) – 3. l. jed. prezent

Ist, m. - *redi od Ista* (Zapuntel-80) – G. jed.

ja, pronom. - *mene* (Zapuntel-80) – G. jed. (osobna zamjenica)

ja, pronom. - *za me* (Luka-14) – A. jed. (osobna zamjenica 1. l. jed.)

ja, pronom. (Pašman-27) (osobna zamjenica 1. l. jed)

ja, pronom. (Sali-39) (osobna zamjenica; 1. l. jed.)

ja, pronom. (Silba-46) (osobna zamjenica – 1. l. jed.)

ja, pronom. (Tkon-55) (osobna zamjenica – 1. l. jed.)

jenar, m. (januar, siječanj) - *na 15. jenara* (Savar-42) – G. jed.

jenar, m. - *miseca jenara* (Kukljica-12) – G. jed.

Jeronim, m. - *s(veti) Jeronim* (Murter-22)

Jerusolim, m. - *u Jerusolimu* (Tkon-69,a) – L. jed.

jime, n. - *na jime* (Kukljica-12) – A. jed.

jime, n. - *v jime Božje* (Sali-37) – A. jed.

Jivačin, dom Juraj - *dom Juraj Jivačin parohijan u Sali* (Sali-39)

Jivančić, Luka - *grob Luke Jivančića* (Sali-34) - G. jed.

Jurić, don Ante - *don Ante Jurić* (Tkon-69, c)

kada, adv. (Tkon-59)

kada, adv. (Kukljica-11)

kada, adv. (Sali-39)

kada, adv. (Tkon-57)

kada, adv. (Tkon-69, c)

kapitan, m. (Kali-7) - < lat. capitaneus = prvak / caput = vrh, glava - * ovdje se titula odnosi na funkciju u mletačkoj organizaciji teritorijalne obrane

kat(ekumen), m. - *S(veti) e(lei) kat(ekumen)* (Silba-45, b) - g. množ. - odrasla osoba koja se sprema za

krštenje u Katoličkoj crkvi; inovjernik koji se sprema krstiti i prihvatiti katoličku vjeru - < grč. katekhoumenos/ od katekhein = poučavati

k(atekumenski), adj. - *u(lje) k(atekumensko)* (Vrgada-75) - n.

ki, pronom. (Kukljica-11) - m. (odnosna zamjenica - *koji*)

ki, pronom. (Silba-46) - m. (odnosna zamjenica - *koji*)

Kiril, m. - *s(veti) Kiril* (Murter-22)

Klarin - *braća Klarin* (Žman-84)

koludar, m. (redovnik, monah) - *s koludri* (Tkon-54) - i. množ. - < kaluđer = pravoslavni redovnik < grč. kalogeros (kalos = častan + geron = starac)

Krajina, Anton - *Antona Krajine* - G. jed.

k(rizma), f. - *u(lje) k(rizme)* (Kali-8) - G. jed. - < lat. chrisma < grč. khrisma = mast, pomast, ulje

k(rizma), f. - *U(lje) k(rizme)* (Silba-45, a) - G. jed.

k(rizma), f. - *U(lje) K(rizme)* (Tkon-67, c) - G. jed.

kr(izma), f. - *u(lje) kr(izme)* (Luka-19) - G. jed.

Krstić, fra Juraj, gvardijan - *Fra Juraj Krstić, gvardijan.* (Školjić-50)

krstiti - *krsti* (Kukljica-12) - 3. l. jed. aorist

kršćen, part. - *kršćena* (Kukljica-12) - f.

kršćenije, n. (Zaglav-78)

kuća, f. - *tu kuću* (Sali-39) - A. jed.

kuća, f. - *u ovoj kući* (Silba-46) - L. jed.

Kukljica, f. - *braća od Kukljice* (Kukljica-11) - G. jed.

Kuzma, m. - *priur svetoga Kuzmi i Domjana.* (Tkon-55) - G. jed.

Kuzma, m. - *priur svetoga Kuzmi i Domjana.* (Tkon-56) - G. jed.

Kuzma, m. - *U svetoga Kuzmi i Domjana.* (Tkon-53) - G. jed.

Letinić, don Mihele (Iž Veli-6)

leto, n. - *Let Božjih 1523.* (Tkon-55) – g. množ.

leto, n. - *20... let* (Luka-14) – g. množ.

leto, n. - *Let Božjih 1558.* (Sali-31) – g. množ.

leto, n. - *Let Gospodinovih 1582.* (Sali-34.) – g. množ.

leto, n. - *Let Gospodnjih ...* (Sali-35) – g. množ.

leto, n. - *Let Gospodnjih 1458.* (Zaglav 78) – g. množ.

leto, n. - *Let Gospodnjih 1490.* (Tkon-53) – g. množ.

leto, n. - *Let Gospodnjih 1535.* (Sali-29) – g. množ.

ležati, impf. – *leži* (Luka-14) – 3. l. jed. prezent

ležati, impf. – *leži* (Tkon-56) – 3. l. jed. prezent

lik, m. (pjevački zbor, kor) - *liki anjel* (Sali-36) - (arhaizam) - < stsl. likú

Lovre, meštar, senestrin - *Senestrin meštar Lovre* (Savar-42)

Luka, f. - *v Luci* (Luka-14) – L. jed.

Luzarij, m. - *na Luzarij* (Silba-46) – A. jed. – Gospa od Luzarija (Gospa Luzarica, Kraljica sv. Krunice – prve nedjelje u listopadu) – ružarij / ruzarij / rožarij / rozarij < tal. rosario < stlat. rosarium = vijenac od ruža

maráč, m. (ožujak) - *miseca marča na dni 8.* (Silba-46) – G. jed.

maráč, m. - *na 25. marča* (Žman-84) – G. jed.

Marčina (Luka-17)

Marija, Sveta - *crikve Svete Marije* (Sali-33) – G. jed.

Marija, Blažena Divica - *B(lažene) D(ivice) Marije* (Sali-37) – G. jed.

Marija, Diva – *rečene njega Divi Marije* (Sali-33) – G. jed.

Marinsić, Juraj - *Jurja Marinsića* (Sali-33) – G. jed.

Matij, m., meštar, senestrin (Kukljica-11),

m(az), m. (bolesničko pomazanje) - *o(lej) m(aza)* (Kali-8) – G. jed. - < prasl. mazati

m(az), m. - *u(lje) m(aza)* (Luka-19) – G. jed.

m(az), m. (Tkon-67, b)

meš (?) (Kukljica-13, c) – možda od tal. messo = glasnik – poimeničen lat. part. perf. missus od mittere = poslati

meštar, m. (majstor u svom poslu (obično obrtu)) – *meštar ... Matij senestrin* (Kukljica-11) - < majstor < njem. Meister < lat. magister = učitelj

meštar, m. - *meštar Franić Lorenc* (Silba-46)

meštar, m. - *Senestrin meštar Lovre* (Savar-42)

mi, pronom. (Žman-84) (osobna zamjenica – 1. l. množ.)

Mihael, sveti - *crkve svetago Mihaela* (Zaglav-78) – G. jed.

Mikulić, Matij (Pašman-27)

M(ilin), F(rane) (Ugljan-71)

misa, f. – 4 *mise* (Silba-46) – NAV dvojine - < lat. *missa* = poslana (žrtva Bogu) < *mittere* = poslati

misec, m. – *miseca ijuleja* (Tkon-55) – G. jed.

misec, m. – *miseca jenara* (Kukljica-12) – G. jed.

misec, m. – *miseca marča na dni 8.* (Silba-46) – G. jed.

mlad, adj. – *mlade nedilje* (Silba-46) – f., G. jed.

moj, pronom. – *redovnici bratjo moja* (Luka-14) – f., v. jed. (posvojna zamjenica)

moliti, impf. – *redovnici bratjo moja molite Boga* (Luka-14) – 2. l. množ. imperativ

Murgašič, d(om) Martin, parohijan - *d(om) Martina Murgašića parohijana salskoga* (Sali-29) – G. jed.

na(?) (ili *za(?)*), prep. – *na(?) ili za(?) godišće* (Luka-16)

na, prep. – *na 11. otubra* (Ugljan-71)

na, prep. – ... *zuna na ...* (Tkon-64)

na, prep. – *aprila na dan 29.* (Tkon-54)

na, prep. – *na 1. zenara* (Sali-33)

na, prep. – *na 11.* (Kukljica-12)

na, prep. – *na 15. jenara* (Savar-42)

na, prep. – *na 22. zuna* (Kukljica-11)

na, prep. – *na 25. marča* (Žman-84)

na, prep. – *na dan 4.* (Tkon-55)

na, prep. – *na dni 8.* (Silba-46)

na, prep. – *na godišće* (Silba-46)

na, prep. – *na Luzarij* (Silba-46)

na, prep. – *na oktavu Pohojenja Gospoje* (Zaglav-78)

na, prep. – *na vrime* (Sali-33)

na, prep. – *na jime* (Kukljica-12)

na, prep. – *na slavu Božju* (Sali-33)

na, prep. – *na Vrgadi* (Vrgada-76)

nad, prep. – *nad liki* (Sali-36)

naš, pronom. – *da se zna naš grob* (Pašman-27) – m. A. jed. (posvojna zamjenica)

nazor, m. (poglavar, načelnik, nadzornik) (Kukljica-13, c) – balkanski turcizam arapskog podrijetla < arap. *nazzar* od gl. *nazara*

nebeski, adj. – *v nebeska cesarstvija* (Sali-36) – n., a. množ.

nedilja, f. – *mlade nedilje* (Silba-46) – G. jed.

nove(m)bar, m. (studeni) – *6 nove(m)bre* (Tkon-63) – G. jed.

njegov, pronom. – *njegova sina* (Sali-34) – m., G. jed. (posvojna zamjenica)

njegov, pronom. – *njegovi(h) redi od Ista* (Zapuntel-80) – m., g. množ. (posvojna zamjenica)

njegov, pronom. – *njegovih* (Sali-31) – m., g. množ. (posvojna zamjenica)

od, prep. – *braća od Kukljice* (Kukljica-11)

od, prep. – *redi od Ista* (Zapuntel-80)

oktava, f. (osmodnevna proslava crkvenog blagdana) – *na oktavu Pohojenija Gospoje* (Zaglav-78) – A. jed. – < lat. octava = osma

oktebar, m. (listopad) – *4. oktobra* (Sali-40) – G. jed.

o(lej), m. (usp. elei) – *o(lej) m(aza)* (Kali-8) – < nlat. elaeis < grč. elaion = ulje

***Omagurci**, m. (pluralia tantum) – *z Omagurac* (Luka – 14) – g. množ. – vjerojatno toponim; nije drugdje zabilježeno

on, pronom. – *rečene njega Divi Marije* (Sali-33) – m., G. jed. (osobna zamjenica; 3. l. jed.)

on, pronom. – *daj im* (Silba-44); – *svitlila im* (Silba-44) – d. množ. (osobna zamjenica; 3. l. množ.)

ona, pronom. – *ju* (Kukljica-12) – f., A. jed. (osobna zamjenica; 3. l. jed.)

ostali, m. (pluralia tantum) – *i ostali* (Tkon-57)

ostali, m. – *i njegovih ostalih* (Sali-31) – g. množ.

otubar, m. (listopad) – *na 11. otubra* (Ugljan-71) – G. jed.

ov, pronom. (ovaj) – *ov grob ...* (Žman-84) – m., A. jed. (pokazna zamjenica)

ova, pronom. – *u ovoj kući* (Silba-46) – f., L. jed. (pokazna zamjenica)

ova, pronom. (Kukljica-12) – f. (pokazna zamjenica)

ovde, adv. (Nevidane-24)

parohijan, m. (župnik u Dalmaciji – usp. parokijan, parok) – *dom Juraj Jivačin parohijan u Sali* (Sali-39)

parohijan, m. – *domin Petar ... parohijan* (Luka-14)

parohijan, m. – *parohijan dom Mate Vladića* (Savar-42)

parohijan, m. – *d(om) Martina Murgašića, parohijana salskoga* (Sali-29) – G. jed.

parohijan, m. – *parohijanom don Petrom Šuljića* (Kukljica-11) – I. jed.;

parohijan, m. – *počtovanoga domina Matula Batalića parohijana* (Sali-33) – G. jed.

p(arok), m. (župnik u Dalmaciji – usp. parokijan, parohijan) – *Don P(etar) P(letikosić) P(arok) na Vrgadi* (Vrgada-76)

parokijan, m. (župnik u Dalmaciji – usp. parok, parohijan) – *dom Petar Sikirić, parokijan* (Lukoran-20)

Pašman, m. – *s Pašmana* (Tkon-56) – G. jed.

Pavao, m. – *svetoga Pavla* (Kukljica-11) – G. jed.

Pavao, m. – *svetoga Pavla* (Kukljica-12) – G. jed.

Petar, m. – *domin Petar* (Luka-14)

P(letikosić), don Petar, parok - *Don P(etar) P(letikosić) P(arok) na Vrgadi* (Vrgada-76)

počet, part. – *početa* (Sali-33) – f.

počtovani, part. – *počtovanoga domina Matula Batalića parohijana* (Sali-33) – m., G. jed.

Pohojenije, n. – *na oktavu Pohojenija Gospoje* (Zaglav-78) – G. jed. – blagdan Pohodenja Gospoje Elizabeti – 2. srpnja

pokoj, m. (vječni mir, spokojstvo) - *pokoj vični* (Silba-44) – A. jed. - < prasl. *pokoju

pokojni, adj. – *pokojnoga* (Molat-21) – m., G. jed.

pop, m. - *Pop Ivan Teščić* (Vlašići-73) – svjetovni svećenik - < prasl. popú

pop, m. - *Pop Šimun Calić* (Tkon-61)

priur, m. - *priur dom Anton Bogdanić* (Tkon-54) – samostanski starješina nekih katoličkih redova - < lat. prior = prvak

priur, m. - *priur svetago Kuzmi i Domjana Falkunić Ivan* (Tkon-55)

priur, m. – *Anton Bogdanić, priur svetoga Kuzmi i Domjana* (Tkon-56)

Račić, Anton - *Antona Račića* (Sali-33) – G. jed.

rečen, part. – *rečenu crikvu* (Luka-14) – f., A. jed.

rečen, part. – *rečene njega Divi Marije* (Sali-33) – f., G. jed.

red, m. (nasljednik) - *njegovi(h) redi od Ista* (Zapuntel-80) – g. množ. - < tal. eredo < lat. haeredus = nasljednici

redovnik, m. – *redovnici bratjo moja* (Luka-14) – v. množ. - < prasl. ředú + -ovnik

s, prep. - *s koludri* (Tkon-54)

s, prep. - *s Pašmana* (Tkon-56)

Sali, m. (pluralia tantum) - *crikve Svete Marije Sali*(Sali-33) – n. množ.

Sali, m. (pluralia tantum) - *parohijan u Sali* (Sali-39) – n. množ. (umjesto lokativa)

salski, adj. – *salskoga* (Sali-29) m., G. jed.

se, pronom. (Pašman-27) – A. jed. (povratna zamjenica – sebe)

sebe, pronom. – *sebi* (Vlašići-73) – D. jed. (povratna zamjenica)

senestrin, m. - *Matij senestrin* (Kukljica-11)

senestrin, m. – *Senestrin meštar Lovre* (Savar-42)

Sikirić, dom Petar, parokijan – *dom Petar Sikirić, parokijan* (Lukoran-20)

sin, m. – *njegova sina* (Sali-34) – G. jed.

sin, m. (Luka-14)

slava, f. – *na slavu Božju* (Sali-33) – A. jed.

služiti, impf. – *služi* (Luka-14) – 3. l. jed. prezent

Smoljan, don Ivan (Ist-5)

- Smoljan**, don Ivan - *don Ivana Smoljana* (Zapuntel-80) – G. jed.
- Smoljan**, don Stipan (Ist-4)
- Smoljan**, Ivan (Ist-3)
- Stakšić(?)**, dom Ivan – *dom Ivan Stakšić(?)* (Nevidane-24)
- stati**, impf. (stanovati) - *ki bude stati u ovoj kući* (Silba-46)
- stati**, pf. – *stah* (Tkon-69,a) – 3. l. jed. aorist
- Stipan**, m. - ...*Stipan...* (Žman-84)
- Stipan**, m. - *crikve svetoga Stipana* (Luka-14) – G. jed.
- svet**, adj. – *crikve Svete Marije* (Sali-33) – f., G. jed.
- svet**, adj. - *crikve svetoga Stipana* (Luka-14) – m., G. jed.
- svet**, adj. - *priur svetago Kuzmi i Domjana*. (Tkon-55) – m., G. jed.
- svet**, adj. - *priur svetoga Kuzmi i Domjana*. (Tkon-56) – m., G. jed.
- svet**, adj. - *svetoga Pavla* (Kukljica-11) – m., G. jed.
- svet**, adj. – *svetoga Pavla* (Kukljica-12) – m., G. jed.
- svet**, adj. - *U svetago Kuzmi i Domjana*. (Tkon-53) – m., G. jed.
- svet**, adj. - *kršćenije crkve svetago Mihaela* (Zaglav-78) – m., G. jed.
- svet**, adj. – *sveta Bogorodica* (Sali-36) – f.
- s(vet)**, adj. – *s(veti) Kiril* (Murter-22); *s(veti) Jeronim* (Murter-22) – m.
- s(vet)**, adj. – *u(lje) s(veto)* (Kali-8) – n.
- s(vet)**, adj. - *u(lje) s(veto)* (Luka-19) – n.
- s(vet)**, adj. - *u(lje) s(veto)* (Tkon-67, a) – n.
- s(vet)**, adj. - *u(lje) s(veto)* (Vrgada-75) – n.
- s(vet)**, adj. - *S(veti) e(lei) bol(nih)* (Silba-45, b) – m.; *S(veti) e(lei) kat(ekumen)* (Silba-45, b) – m.; *S(veti) e(lei) hr(izme)* (Silba-45, b) – m.
- svit**, m. – *svitom* (Kukljica-11) – I. jed.
- svetlila**, part. - *svetlost vična svetlila im* (Silba-44) – f.
- svetlost**, f. - *svetlost vična svetlila im* (Silba-44)
- svoj**, pronom. – *svojim* (Kukljica-11) – m., I. jed. (povratno-posvojna zamjenica)
- svoj**, pronom. – *svojim* (Vlašići-73) – m., d. množ. (povratno-posvojna zamjenica)
- Šegota**, don Ivan - *Don Ivan Šegota* (Žman-83)
- Štrigalić**, Petrica – *Petrice Štrigalića* – G. jed.
- Šuljić**, Mate (Kali-7)
- Šuljić**, don Petar, parohijan (Kukljica-11) – *parohijanom don Petrom Šuljića* – I. jed. (prezime u G.)
- ta**, pronom. – *tu kuću* (Sali-39) – f., A. jed. (pokazna zamjenica)
- ta**, pronom. – *ta grob* (Tkon-57) – m. A. jed. (pokazna zamjenica)

Tešćić, Ivan, pop - *Pop Ivan Tešćić* (Vlašići-73)

to , pronom., (Pašman-27) – n. (pokazna zamjenica)

to, pronom. (Molat-21) – n. (pokazna zamjenica)

to, pronom. (Kraj-10) – n. (pokazna zamjenica)

to, pronom. (Sali-31) – n. (pokazna zamjenica)

to, pronom. (Sali-34) – n. (pokazna zamjenica)

to, pronom. (Zaglav-79) – n. (pokazna zamjenica)

to, pronom., n. (Sali-29) – n. (pokazna zamjenica)

to, pronom. (Tkon-54) – n., A. jed. (pokazna zamjenica)

tomu, adv. (tu) (Luka-14) – možda i besprijedložni lokativ pokazne zamjenice *taj* ili *to*.

totu, adv. (tu) (Tkon-56)

u, prep. - *u Betlemu* (Tkon-69,a)

u, prep. - *u Jerusolimu* (Tkon-69,a)

u, prep. - *u Carigradu* (Tkon-69,a)

u, prep. - *u ovoj kući* (Silba-46)

u, prep. – *u Sali* (Sali-39)

u, prep. - *U svetago Kuzmi i Domjana*. (Tkon-53)

učiniti, pf. – *činih učiniti* (Sali-39)

učiniti, pf. – *učini* (Tkon-54) – 3. l. jed. aorist

učiniti, pf. – *učini* (Tkon-52) – 3. l. jed. aorist

učiniti, pf. – *učini* (Tkon-57) – 3. l. jed. aorist

učiniti, pf. – *učinih* (Pašman-27) – 1. l. jed. aorist

Ugljan, m. - ... *z Ugljana* (Ugljan-70) – G. jed.

u(lje), n. - *u(lje) k(rizme)* (Silba-45, a)

u(lje), n. - *u(lje) k(rizme)* (Tkon-67, c)

u(lje), n. – *u(lje) s(veto)* (Kali-8); *u(lje) k(rizme)* (Kali-8)

u(lje), n. - *u(lje) s(veto)* (Luka-19); *u(lje) kr(izme)* (Luka-19); *u(lje) m(aza)* (Luka-19)

u(lje), n. - *u(lje) s(veto)* (Tkon-67, a)

u(lje), n. - *u(lje) s(veto)* (Vrgada-75); *u(lje) k(atukumensko)* (Vrgada-75)

v, prep. – *v jime Božje* (Sali-37)

v, prep. – *v nebeska cesarstvija* (Sali-36)

v, prep. (u) – *v Luci* (Luka-14)

Vanjelista, m., arhibiskup – *Vanjelista arhibiskup zadarski* (Kukljica-12)

večan, adj., - *pokoj večni* (Silba-44) – m., A. jed.

vičan, adj. – *svetlost vična* (Silba-44) – f.

Vladić, dom Mate, parohijan - *parohijan dom Mate Vladića* (Savar-42)

vo, pronom. (Zapuntel-80) (pokazna zamjenica)

Vrgada, f. - *na Vrgadi* (Vrgada-76)

vrime, n. -*na vrim*e (Sali-33)

vznesen, part. - *vznesena* (Sali-36) - f.

z, prep. (iz) - ... *z Ugljana* (Ugljan-70)

z, prep. (iz) - *z Omagurac* (Luka-14)

za, prep. - *za me* (Luka-14)

zadarski, adj. - *Vanjelista arhibiskup zadarski* (Kukljica-12) - m.

zenar, m. (januar, siječanj) - *na 1. zenara* (Sali-33) - G. jed.

znati, impf. - *zna* (Pašman-27) - 3. l. jed. prezent

zun, m. - (jun, lipanj)... *zuna na ...* (Tkon-64) - G. jed.

zun, m. (juni, lipanj) - *na 22. zuna* (Kukljica-11) - G. jed.

GLAGOLITIC EPIGRAPHS FOUND ON THE ISLANDS OF THE ZADAR ARCHIPELAGO

Summary

The author has conducted a linguistic analysis of all known epigraphic monuments that can be found on the islands of the Zadar archipelago. The first chapter outlines some general linguistic features of epigraphs, which distinguish them from other types of linguistic communication. The main part of the article consists of the linguistic analysis of the texts. The analysis is conducted on all linguistic levels, that is, on graphical, phonological, morphological, formative, syntactic and lexical level. The emphasis is put on the dialectal features typical for the Čakavian dialects of Zadar's islands, as well as on the particular structure of the texts resulting from the specific function of the epigraphic monuments.

Epigraphic monuments found on the Zadar islands represent a special and an interesting type of communication, abounding in data important for linguistic disciplines such as dialectology. They are also an important source of information which can be used in various scientific disciplines in order to reconstruct the culture of a certain area at a certain time in history.

A chronological list and a catalogue of all analysed monuments can be found in the Appendix, followed by the dictionary containing all the words found on the monuments.

Key words: *linguistic, glagolitic, epigraphie, Zadar, island*

L'EPIGRAFIA GLAGOLITICA DELLE ISOLE ZARATINE

Riassunto

L'autore presenta e tratta in questo lavoro, in un solo posto, i testi di tutti i documenti epigrafici finora noti e originari delle isole zaratine. Nel primo capitolo sono messe in rilievo alcune caratteristiche generali della lingua delle epigrafi in base alle quali si distinguono dagli altri tipi di comunicazione linguistica. Nel secondo capitolo, che è il più importante, affronta l'analisi linguistica dei testi a tutti i livelli: grafico, fonologico, morfologico, formativo, sintattico e lessicale. La descrizione linguistica tende ad evidenziare le caratteristiche dialettali tipiche del dialetto ciacavo delle isole zaratine, e prende in considerazione anche la struttura specifica dei testi derivante dalla funzione specifica dei monumenti epigrafici. Per concludere, si può dire che i monumenti epigrafici delle isole zaratine sono un tipo di comunicazione singolare e interessante, ricco di dati importanti per le discipline linguistiche - in particolar modo la dialettologia, ed anche una fonte molto importante di dati per la ricostruzione del quadro culturale di una certa area in un certo periodo, sfruttabile nel campo di diverse discipline scientifiche. In allegato si trova il catalogo cronologico e il catalogo di tutti i monumenti epigrafici trattati, seguiti dal vocabolario che raccoglie tutte le parole presenti in ciascun monumento.

Parole chiave: linguistica, glagolitico, epigrafia, Zara, isola

Podaci o autoru:

Vedran Žužak, prof. hrvatskog jezika i književnosti;

Tribanjska 24;

23000 Zadar;

mob: 098/905 75 95;

e-mail: vedran.zuzak@zd.t-com.hr